

AZ AGEIZMUS FAKTORSTRUKTÚRÁJÁNAK ÉS ATTITŰD-KLASZTEREINEK VIZSGÁLATA AZ OSZTRÁK- MAGYAR HATÁRRÉGIÓBAN

Takács-Pakai Dorottya – Obádovics Csilla

ÖSSZEFOGLALÓ

Az idősödő társadalom számos kihívást vet fel, amelyek közül kiemelkedik az ageizmus jelensége, vagyis az életkoron alapuló sztereotípiák, előítéletek és diszkriminációk megjelenése. A kutatás célja az ageizmus attitűdstruktúrájának empirikus feltárása és tipologizálása az osztrák-magyar határrégió felsőoktatásban tanuló fiatal felnőtt populációjában. Az elemzés egy online kérdőíves adatfelvételre épül ($N = 1168$), amely a Fraboni-féle ageizmus skála (FSA) alkalmazásával vizsgálta az életkorral kapcsolatos attitűdöket. A faktorelemzés egy jól értelmezhető háromfaktoros szerkezetet azonosított az összevont mintában, amely többdimenziós módon ragadja meg az ageizmus kognitív, affektív és viselkedési komponenseit a vizsgált földrajzi kontextusban. Az erre épülő klaszterelemzés három markánsan elkülönülő attitűdprofilot tárt fel. Az Elfogadó klaszterre alacsony sztereotipizálás és magasabb intergenerációs nyitottság jellemző, a Sztereotípia-orientált csoport erőteljesebb negatív kognitív sémákat mutat, míg az Elkerülés-domináns klaszterben a távolságtartó, affektív alapú elhatárolódás kerül előtérbe. A klaszterek eloszlása országspecifikus mintázatot mutatott: a magyar hallgatók körében nagyobb arányban jelentek meg a negatívabb attitűdprofilok, míg az osztrák válaszadók között magasabb volt az elfogadó attitűd aránya. A klasztertagság szignifikáns összefüggést mutatott az intergenerációs programokban való részvételi hajlandósággal is, miszerint az elfogadó profilúak a legnyitottabbak, míg az elkerülés-dominánsak a legelutasítóbbak. Az eredmények rámutatnak arra,

hogy az ageizmus nem homogén attitűdstruktúráként értelmezhető, hanem jól azonosítható attitűdprofil-ok mentén szerveződik, amelyek kulturális és társadalmi kontextusfüggő eltéréseket mutatnak. A faktorelemzés és a klaszterelemzés kombinált alkalmazása hozzájárul az ageizmus differenciált megértéséhez, valamint megalapozza a célzott, attitűdprofil-alapú beavatkozások és kommunikációs stratégiák kidolgozását.

Tárgyszavak: ageizmus, faktorelemzés, Fraboni-féle ageizmus skála, klaszterelemzés, idősödő társadalom

Takács-Pakai Dorottya

Soproni Egyetem, Lámfalussy Sándor Közgazdaságtudományi Kar

E-mail: pakaidorottya@phd.uni-sopron.hu

Obádovics Csilla

Soproni Egyetem, Lámfalussy Sándor Közgazdaságtudományi Kar

E-mail: obadovics.csilla@uni-sopron.hu

BEVEZETŐ

A 21. század egyik legmeghatározóbb demográfiai kihívása az európai népesség idősödése, amely alapjaiban formálja át a gazdasági rendszereket, a szociális ellátást és a generációk közötti együttélést (Hofmeister-Tóth et al., 2021; Kucsera, 2025; Zsinka, 2020). Európa a világ egyik legidősebb népességű kontinense, ahol az Európai Unió lakosságának több mint egyötöde már betöltötte a 65. életévét, és a prognózisok szerint ez az arány a század végére közel egyharmadra emelkedik (European Commission, 2024; Eurostat, 2025b; Tóth, 2024). Magyarországot a népességfogyás és az idősödés együttese, míg Ausztriát a bevándorlás által részben mérsékelt, de magas várható élettartammal járó öregedés jellemzi (Eurostat, 2025a, 2025b; Fihel & Okólski, 2019; Obádovics & Tóth, 2023).

A népesség idősödése következtében egyre nagyobb figyelem irányul az idősebb korosztályok életminőségét, egészségét és társadalmi részvételét meghatározó tényezőkre (WHO, 2015). Ebben az összefüggésben kiemelt jelentőséggel bír az ageizmus, amely az egyének kronológiai életkorán alapuló sztereotípiákat (ahogyan gondolkodunk), előítéleteket (ahogyan érzünk) és diszkriminációt (ahogyan cselekszünk) foglalja magában, amely egyéni, interperszonális, valamint intézményi szinten egyaránt megjelenhet (Iversen et al., 2009; Remr, 2025). Az ageizmus különböző formái kedvezőtlenül befolyásolhatják az idősebb emberek társadalmi integrációját, jóllétét és az aktív idősödés megvalósulását, ezért vizsgálata társadalmi, egészségügyi és szakpolitikai szempontból egyaránt releváns (WHO, 2015). A társadalomban újra és újra felerősödő ageizmus jelenségében különösen hangsúlyos szerepet játszanak a generációk közötti kapcsolatok minősége és azok gyakorisága. A közvetlen kontaktus képes mérsékelni a negatív attitűdöket és az előítéleteket (Ayalon et al., 2019; Bergeron & Lagacé, 2021).

Bár az ageizmus fogalma tág értelemben bármely életkori csoporttal szembeni sztereotípiákat, előítéleteket és diszkriminációt jelölhet, jelen tanulmány az idősebb korosztályokkal szembeni ageizmus vizsgálatára fókuszál. A fogalom használata a továbbiakban ezért az időséssel kapcsolatos életkori előítéletekre, érzelmi viszonyulásokra és magatartásformákra vonatkozik.

Az időséssel kapcsolatos ageizmus mérésére a szakirodalom számos eszközt kínál, amelyek közül kiemelkedik a Fraboni-féle ageizmus skála (Fraboni Scale of Ageism, FSA). Az FSA egy multidimenzionális, nemzetközileg validált skála, amely a kognitív, affektív és viselkedési dimenziók empirikus vizsgálatát teszi lehetővé (Fraboni et al., 1990; Hofmeister-Tóth et al., 2021).

A jelen kutatás azokhoz az ageizmussal kapcsolatos vizsgálatokhoz kapcsolódik, amelyek az életkorral összefüggő attitűdök mértéke mellett azok mögöttes

szerkezetét is vizsgálják. Célja annak feltárása, hogy az ageizmussal kapcsolatos attitűdök milyen dimenziók mentén szerveződnek az osztrák-magyar határ régió felsőoktatásban tanuló fiatal felnőttjeinek körében, valamint, hogy azonosíthatók-e különbségek ezen tekintetben a két ország hallgatói között. Az osztrák-magyar határ régió sajátos vizsgálati környezetet jelent, mivel a két ország között intenzív oktatási, gazdasági és társadalmi kapcsolatok figyelhetők meg, miközben kulturális és társadalmi sajátosságaik részben eltérőek. Emellett a térség számos határon átnyúló együttműködés és fejlesztési program színtere, ami különösen indokoltá teszi a generációkkal kapcsolatos attitűdök regionális összehasonlító vizsgálatát. Az eredmények hozzájárulhatnak az ageizmussal kapcsolatos attitűdök jobb megértéséhez, valamint alapot nyújthatnak az életkorral kapcsolatos előítéletek mérséklését célzó oktatási, kommunikációs és határon átnyúló együttműködésekre épülő intergenerációs programok kialakításához.

ELMÉLETI HÁTTÉR

AZ IDŐSÖDŐ TÁRSADALOM

A fejlett ipari társadalmakban a népesség idősödése alapjaiban kérdőjelezi meg a 20. században kialakult jóléti állami modellek, a nyugdíjrendszerek, az egészségügyi ellátás, valamint az intergenerációs szerződés fenntarthatóságát (European Commission, 2024; Kucsera, 2025). A folyamatot közvetlenül három tényező befolyásolja, nevezetesen a termékenység, a halandóság és a migráció (Rychtaříková, 2019). Ezen komponensek hosszú távon változékonyak és kölcsönösen hatnak egymásra, ezáltal formálva a demográfiai idősödés jellegzetességeit (Hablicsek & Pákozdi, 2004). Az alacsony születési ráták és a várható élettartam növekedése következtében a társadalmak korösszetétele átalakul, az idősebb korosztály aránya folyamatosan nő (Zniva, 2016).

Az európai népesség már évtizedek óta idősödik. Európa a világ egyik legidősebb népességű kontinense – több, kiemelkedően idős korstruktúrával rendelkező állam is található itt –, miközben a termékenységi szint tartósan alacsony és a várható élettartam a legmagasabbak közé tartozik a világon (Kočanová et al., 2023; Monostori & Gresits, 2018).

Az Európai Unió 2024-es demográfiai helyzetét a népesség gyorsuló idősödése, valamint a tagállamok közötti jelentős regionális különbségek jellemzik. A 2024-es Eurostat-adatok szerint az Európai Unióban a 65 éves és idősebb népesség becsült létszáma 97,05 millió fő volt, ami a 449,3 milliós össznépesség 21,6%-ának felelt meg (Eurostat, 2025b).

Az Eurostat demográfiai előrejelzései alapján 2100-ig az Európai Unió népességének korösszetétele jelentősen ártrendeződik. A korstruktúra változását a munkaképes korú népesség részarányának visszaesése, valamint az idős korcsoportok arányának növekedése együttesen eredményezi. A munkaképes korú, 15–64 éves népesség részaránya tartósan csökken (67,1%-ról 54,4%-ra), miközben a 65 év felettiek aránya folyamatosan emelkedik. Az időskorú népességen belül a legdrasztikusabb növekedés a 80 év felettiekénél várható. Részarányuk 2100-ra 15,3%-ra növekedhet, ami megközelítőleg 64 millió főt jelent. Mindeközben a 65–79 évesek aránya 2040 körül tetőzik, majd magas szinten stabilizálódik, míg a 0–14 évesek aránya tartósan alacsonyan, 13% körüli szinten marad. Összességében 2100-ra a 65 év felettiek a népesség közel egyharmadát teszik majd ki (Eurostat, 2025b).

Az európai országokban zajló népességöregedés kihívásai komplexek (Walker & Zaidi, 2019). Hatást gyakorol a gazdaság működésére, a szociális és egészségügyi ellátórendszerekre, valamint a lakhatási és infrastrukturális igényekre is (European Commission, 2023). A jelenség a társadalmi fejlődés vonatkozásában természetes és hosszú távon elkerülhetetlen demográfiai folyamatként értelmezhető, amely az általános népesedési trendekbe illeszkedik. Emiatt indokoltak azok az aktuálpolitikai és intézményi stratégiák, amelyek felismerik a változásokat, azok jelentőségét és támogatják az alkalmazkodást (Hablicsek & Pákozdi, 2004).

AGEIZMUS

Az idősebb korosztályok életminőségét, társadalmi részvételét és az aktív időszedés lehetőségeit befolyásoló tényezők megértése egyre fontosabbá válik, ami felértékeli az ageizmus fogalmi és mérési kereteinek vizsgálatát. Az ageizmus az egyének kronológiai életkora alapján kialakuló sztereotípiákat (ahogyan gondolkodunk), előítéleteket (ahogyan érzünk) és diszkriminációt (ahogyan cselekszünk) foglalja magában (Hofmeister-Tóth et al., 2021; Remr, 2025). Az ageizmus az életúton átívelő, potenciálisan mindenkit érintő jelenség, amely gyakran láthatatlan marad, mivel mélyen beágyazódik a normalizált intézményi rutinokba és a hétköznapi kommunikációba (Kang & Kim, 2022). A jelenség rejtettsége teszi lehetővé a rendszerszintű, ciklikus működést. Az intézményi-hatalmi viszonyok fenntartják a sztereotípiákat, a sztereotípiák előítéleteket teremtenek, az előítéletek diszkriminatív döntéseket támogatnak, a diszkrimináció pedig visszaigazolja a sztereotípiákat. Ennek következtében a kirekesztés stabilizálódik, miközben az ok-okozati lánc gyakran láthatatlan marad (Gendron, 2022).

Formáit tekintve a szakirodalom megkülönbözteti az idősekkel és a fiatalabb korosztályokkal szembeni ageizmust (például a munkahelyi „youngism” formájá-

ban), ugyanakkor a kutatói fókusz túlnyomórészt az idők hátrányos megkülönböztetésére irányul (North & Fiske, 2012). A társadalmi narratívákban továbbra is az időskor teherként való leképzése dominál (Gendron, 2022). Szélsőségesen jelenik meg az úgynevezett apokaliptikus demográfia ideológiája, amely katasztrofális jövőképet rajzol, gyakran hatásvadász szalagcímekkel (pl. „időzített bomba”) és kontextusból kiragadott statisztikákkal. Így az idősödés gazdasági összeomlással fenyegető veszélyként jelenik meg, az idősöket pedig az aktív népesség erőforrásait felélő teherként ábrázolják (Zsinka, 2020). Az idősökkel szembeni ageizmus különösen káros a korosztály egészségére és jóllétére nézve (Allen, 2016; Ayalon et al., 2019). A jelenség emellett gazdasági és társadalmi szinten is negatív következményekkel jár, mert csökkentheti a munkavállalási esélyeket, valamint elmozdíthatja a piaci és kommunikációs fókusz a ténylegesen releváns korosztályokról (Gendron, 2022).

Az ageizmus definíciója az idők során továbbfejlődött. A jelenséget Robert Butler 1969-ben úgy definiálta, mint idősökkel szembeni, életkoron alapuló szisztematikus sztereotipizálást és diszkriminációt (Hofmeister-Tóth et al., 2021). Palmore amerikai gerontológus 1999-ben kiterjesztette az ageizmus értelmezési tartományát, amikor az idősökkel kapcsolatos kognitív és affektív aspektusokat is bevonta. Négy formát különített el: a negatív előítéletet, a negatív diszkriminációt, a pozitív előítéletet és a pozitív diszkriminációt (Fan et al., 2020). Palmore tipológiája alapján tehát megkülönböztethető a negatív és a pozitív ageizmus. Negatív sztereotípiaként azonosította többek között a betegséget, az impotenciát, a vonzerő hiányát, a mentális hanyatlást, a haszontalanságot, az izolációt, a szegénységet és a depressziót. A pozitív ageizmus ritkább, ugyanakkor nyolc pozitív sztereotípiával jellemezhető: kedvesség, bölcsesség, megbízhatóság, jólét, politikai befolyás, szabadság, örök fiatalság és boldogság (Hofmeister-Tóth et al., 2021). A pozitív, jóindulatú ageizmus olyan látszólag kedves, de valójában homogenizáló pozitív sztereotípiákon alapuló attitűd és bánásmód, amely az idősöket egységesen aranyosnak, bájosnak vagy bölcsnek címkézi, miközben gyakran magas melegséget, de alacsony kompetenciát társít hozzájuk. Ez patronizáló, infantilizáló viselkedéshez vezethet, ami végső soron szűkítheti az idősebb személyek autonómiáját és lehetőségeit (Gendron, 2022).

A modern elméletek elkülönítenek explicit (tudatos) és implicit (nem tudatos) ageizmust. Míg az explicit ageizmus esetén az életkoron alapuló gondolatok vagy cselekvések szándékoltak, addig az implicit ageizmusnál az attitűdök minimális tudatosság mellett, automatikusan aktiválódnak (Hofmeister-Tóth et al., 2021). Az ageizmus nemcsak másokra, hanem önmagunkra is irányulhat. Az internalizált ageizmus (vagy ön-ageizmus) során az egyén a társadalom idősödéssel kapcsó-

latos negatív üzeneteit idővel saját maga felé fordítja. Az öregedéshez szorongás, tagadás és szégyen társulhat, és lehetséges, hogy az egyén igyekszik nem azonosulni az „idős” kategóriával (Gendron, 2022). A kultúra veszteségorientált narratívái így válnak önbeteljesítő belső meggyőződéssé (Ayalon et al., 2019).

Az ageizmus összetett és többoldalú jelenség, mivel három dimenzió mentén tapasztalható meg: sztereotipizálás, előítélet és diszkrimináció (Hofmeister-Tóth et al., 2021). A kognitív dimenzió (sztereotipizálás) azt jelöli, ahogyan az idősokról gondolkodunk, melynek alapját a hiedelmek, mentális sémák és általánosítások képezik. Lippmann értelmezésében ezek a képek a fejünkben a valóság komplexitásának egyszerűsítését szolgálják (Thiele & Atteneder, 2019), ezért az idősokkal kapcsolatban már kevés információ is gyors kategorizáláshoz vezethet, ami torzíthatja a társas észlelést (Atteneder, 2017). Ennek következményeként a csoporton belüli különbségek háttérbe szorulnak, és az idősök heterogenitása, illetve egyéni sajátosságai gyakran eltűnnek (Wangler & Jansky, 2021). Az affektív dimenzió (előítélet) az érzelmi viszonyulásokat írja le, melyek gyakran a sztereotípiákból fakadnak. Ez megjelenhet az öregedéstől és az idős emberektől való félelem, undor vagy szorongás formájában (Rupp et al., 2005). Továbbá paradox módon sajnálat vagy túlzott szimpátia is kísérheti, ami társas távolságtartást és az érintkezés kerülését válthatja ki (Ayalon & Tesch-Römer, 2018). A viselkedési dimenzió (diszkrimináció) a cselekvés szintjén megjelenő hátrányos megkülönböztetés, mely megvalósulhat az elkerülésben, a lekezelő kommunikációban vagy intézményi szintű kirekesztésben, mint például a munkaerőpiacon, az egészségügyben vagy a fogyasztói piacokon (Ayalon & Tesch-Römer, 2018).

Az ageizmus az élet számos területén megjelenik. Tipikusan a munkaerőpiaci diszkriminációban, az egészségügyi ellátáshoz való egyenlőtlen hozzáférésben és eltérő életminőségben, a média és a kultúra sztereotip reprezentációiban, valamint abban, hogy a mindennapokban az érintettek kevesebb társas támogatáshoz és közösségi részvételi lehetőséghez jutnak (Hofmeister-Tóth et al., 2021). A média és a kultúra vizuális termékei gyakran alulreprezentálják vagy torz, homogenizáló szerepekben jelenítik meg az idősebbeket (WHO, 2015).

A népesség idősödésével az ageizmus kutatása kiemelt relevanciával bír. A WHO (2015) rámutat arra, hogy az ageizmus társadalmi elterjedtsége bizonyos összevetésben a rasszizmushoz vagy a szexizmushoz mérhető, ami jelzi a probléma súlyát és rendszerszintű jellegét. Az ageizmus valójában egy olyan kihívás, amely egészségügyi, gazdasági és társadalmi következményekkel jár, ezért kutatása és kezelése is indokolt (WHO, 2015).

A FRABONI-FÉLE AGEIZMUS SKÁLA

Az ageizmus mérésére többféle eszköz áll rendelkezésre, amelyek a jelenség különböző aspektusait és dimenzióit önbevallásos (explicit) vagy közvetett (implicit) eljárásokkal vizsgálják (Ayalon et al., 2019). A gyakorlatban a leggyakrabban alkalmazottak az explicit kérdőívek, amelyek közvetlenül kérdeznak rá a véleményekre, érzelmekre és viselkedési hajlandóságokra. A válaszokat ugyanakkor gyakran befolyásolja a társadalmi kíváncsiság. E torzítás mérséklését célozzák az implicit módszerek, amelyek a közvetett, automatikus asszociációkra és reakciómintázatokra építenek (Hofmeister-Tóth et al., 2021).

Az ageizmus mérésére a szakirodalomban több mérőeszköz is kialakult. A korai skálák közé tartozik a Tuckman–Lorge-kérdőív, amely elsősorban az időséssel kapcsolatos tévhiteket és sztereotípiákat vizsgálta, valamint a Kogan-féle Attitudes Toward Old People Scale, amely pozitív és negatív attitűdállításokkal mérte az időséssel kapcsolatos viszonyulásokat. Az Aging Semantic Differential az idősékről alkotott szemantikai értékeléseket ragadta meg, míg a Palmore-féle Ageism Survey inkább az idősebb felnőttek által tapasztalt ageizmusra fókuszált. Későbbi mérőeszközként említhető a Relating to Old People Evaluation, amely a mindennapi pozitív és negatív ageista viselkedéseket vizsgálja, a Succession, Identity and Consumption skála, amely az intergenerációs feszültségekhez kapcsolódó preskriptív ageizmust méri, valamint az Ambivalent Ageism Scale, amely az ellenséges és a jóindulatú ageizmus elkülönítésére alkalmas (Ayalon et al., 2019; Kang, 2022)

Az eszközök sokféleségét jól jelzi, hogy Ayalon et al. (2019) szisztematikus áttekintésükben 106 tanulmányt és 11 explicit ageizmus-skálát azonosítottak. Arra a következtetésre jutottak, hogy a rendelkezésre álló módszerek közül egyik sem tekinthető teljes körűnek. A szerzők ezért indokoltnak tartják olyan átfogó mérőmódszerek/skálák kidolgozását, amelyek az ageizmus multidimenzionális természetét jobban tükrözik (Ayalon et al., 2019). A skálák rendszerezéséhez Klusmann et al. (2020) kutatása további támpontot nyújt. Munkájukban 89 ageizmus-skálát nyolc szempont alapján soroltak dimenziókba (ökoszisztéma, egyensúly, stabilitás, dinamika, komplexitás, megnyilvánulás, tudatosság, időperspektíva). Véleményük szerint ezek többsége explicit jellegű, ugyanakkor eltérnek abban, ahogyan az öregedést értelmezik. Egyes skálák az öregedést hosszú távú folyamatként értelmezik, míg mások inkább az öregedéshez társított tulajdonságokra és attribútumokra fókuszálnak (Klusmann et al., 2020).

A European Social Survey (2012) az életkor alapján tapasztalt előítéleteket, az ageizmus és a jóllét kapcsolatát, valamint az intergenerációs szolidaritás egyes elemeit vizsgálta (Abrams & Swift, 2012). A European Social Survey 9. hullámá-

nak „Timing of Life” modulja az életút társadalmi időzítésével, többek között a felnőttkor, középkor és idősor érzékelt határaival foglalkozott (European Social Survey, 2021). Az aktív idősödéssel foglalkozó Eurobarometer-felmérés az idősebbek társadalmi szerepvállalásáról, munkapiaci részvételéről, önkéntességéről és az életkorbarát környezetről nyújt európai összehasonlító adatokat (European Commission, 2023). Ezek az adatfelvételek fontos alapot biztosítanak az ageizmus társadalmi összefüggéseinek megértéséhez, ugyanakkor elsősorban általános attitűdöket, tapasztalatokat és életkori kategorizációkat vizsgálnak, ezért az ageizmus belső, többdimenziós szerkezetének elemzéséhez célzott mérőeszközök alkalmazása is szükséges.

A következőkben az egyik leggyakrabban alkalmazott eszköz, a Fraboni-féle ageizmus skála (Fraboni Scale of Ageism, FSA) kerül bemutatásra. A skálát Fraboni és szerzőtársai (1990) Kanadában dolgozták ki Butler ageizmus-konceptiójára alapozva (Rupp et al., 2005).

Az FSA három dimenziót különít el. Az ellenséges beszéd és sztereotípiák (antilocution) a negatív verbális megnyilvánulásokat és hiedelmeket méri (pl. „Sok idős ember csak a múltban él.”). Az elkerülés (avoidance) a fizikai és társas távolságtartásra irányuló hajlandóságot írja le (pl. „Nem szeretem, ha idős emberek próbálnak beszélgetést kezdeményezni velem.”). A diszkrimináció (discrimination) a jogkorlátozással, szegregációval és kizárással kapcsolatos attitűdökre vonatkozik (pl. „Az időseknek a saját korosztályukkal kellene barátkozniuk.”) (Rupp et al., 2005). A skála összesen 29 állítást tartalmaz, amelyeket a kitöltők négypontos Likert-skálán értékelnek. A pontszámok összegeként kiszámított FSA-összpontszám az ageista attitűdök általános szintjét jelzi, ahol a magasabb értékhez magasabb fokú ageizmus társul (Fraboni et al., 1990).

Az FSA többdimenziós jellegét és megbízhatóságát nemzetközi validációs vizsgálatok erősítették meg, azonban az eredeti tétel-faktor kapcsolatok teljes stabilitását nem igazolták. Rupp és kollégái (2005) amerikai mintán az eredeti háromfaktoros szerkezethez képest módosult megoldást azonosítottak. A faktorokat Sztereotípiák, Elkülönülés és Affektív attitűdök néven értelmezték, a módosított modell pedig a teljes variancia 36,4%-át magyarázta. Az eredmények alátámasztották az ageizmus háromdimenziós jellegét, ugyanakkor több tétel az eredeti elméleti besorolástól eltérő faktorhoz kapcsolódott (Rupp et al., 2005).

Hasonló mintázat jelent meg a török és a kínai adaptációban is. Kutlu és szerzőtársai (2012) a török változat kialakítása során az eredeti 29 tételből négyet alacsony item-összpontszám korreláció miatt kizártak. A végleges, 25 tételes változatban a Sztereotípiák, az Elkerülés és a Diszkrimináció faktorai különültek el, amelyek együttesen a variancia 38,31%-át magyarázták. A szerzők arra a

következtetésre jutottak, hogy az FSA alkalmas az ageizmus török társadalmi környezetben történő mérésére, ugyanakkor a faktorok tételösszetétele csak részben egyezett az eredeti változattal (Kutlu et al., 2012). Fan és munkatársai (2020) kínai orvostanhallgatók körében feltáró és megerősítő faktorelemzést egyaránt alkalmaztak. A végleges kínai változat 22 tételből és három – Elkerülés, Kizárás, valamint Sztereotípiák elnevezésű – faktorból állt, amelyek a variancia 34,84%-át magyarázták. A szerzők a tételstruktúra eltéréseit kifejezetten a nyelvi és kulturális sajátosságokkal hozták összefüggésbe (Fan et al., 2020).

Remr (2025) cseh mintán validálta a Fraboni-féle ageizmus skálát. A kutatás a teljes, 29 tételes FSA pszichometriai tulajdonságait egy 1096 főből álló, 15–74 éves mintán vizsgálta feltáró és megerősítő faktorelemzéssel. Az eredmények az eredeti háromdimenziós szerkezetet, vagyis az Ellenséges beszéd és sztereotípiák, az Elkerülés és a Diszkrimináció faktorait erősítették meg, amelyek együttesen a teljes variancia 57,6%-át magyarázták. A szerző arra a következtetésre jutott, hogy az FSA megfelelő megbízhatósággal és érvényességgel alkalmazható a cseh társadalmi környezetben (Remr, 2025).

A magyarországi szakma az elmúlt évtizedben fordult intenzívebben az ageizmus mérése felé. A csekély számú hazai kutatás ellenére több érdemi adaptáció és módszertani fejlesztés érhető el. A hazai méréselméleti munkák kiemelt mérföldköve Hofmeister-Tóth Ágnes, Neulinger Ágnes és Debreceni János 2021-es tanulmánya, amely az FSA teljes, 29 tételes változatát adaptálta és validálta egy országos reprezentatív mintán ($N = 776$), és a skála megfelelő megbízhatóságát (Cronbach $\alpha = 0,87$) igazolta (Hofmeister-Tóth et al., 2021). Az újabb magyar kutatási eredmények értelmezéséhez segítséget jelenthet, hogy egyes korábbi hazai munkák a „keleti lejtő” jelenségére hívták fel a figyelmet. Eszerint Európában nyugatról kelet felé haladva az ageizmus átlagos szintje emelkedhet (Jászberényi, 2010). Kolos és munkatársai (2020) az FSA alkalmazásával hallgatók és idősebb felnőttek körében is vizsgálták az ageizmust. Eredményeik igazolták, hogy a jelenség mindkét korcsoportban jelen van, ugyanakkor a fiatalabb résztvevők magasabb szintű ageizmust mutattak. Az idősebb felnőttek attitűdjei pedig az addigi élettapasztalatokra épültek (Kolos et al., 2020).

A mérőeszköz faktorszerkezeti vizsgálatának módszertani indokoltságát elsőként az adja, hogy az FSA eredeti változatát Fraboni és munkatársai 1990-ben, észak-amerikai társadalmi és kulturális közegben dolgozták ki, és az azóta eltelt több mint három évtizedben számottevően módosultak a demográfiai folyamatok, az időskor társadalmi reprezentációi, valamint az ageizmus megjelenési formái, amelyek az explicit diszkriminációtól egyre inkább az indirekt megnyilvánulások irányába tolódtak el. E társadalmi és attitűdbeli változások szükségessé teszik

annak empirikus ellenőrzését, hogy a mérőeszköz eredeti dimenzionális struktúrája mennyiben őrzi meg érvényességét a kortárs európai társadalmi kontextusban.

A szakirodalom áttekintése arra is rámutat, hogy a skála dimenzionális szerkezete a nemzetközi adaptációkban nem mutat teljes körű stabilitást. Bár az eredeti mérőeszköz három fő dimenziót különített el, Kínában, Magyarországon, Törökországban és Csehországban végzett vizsgálatok eredményei eltéréseket jeleztek az egyes tételek faktorokba rendeződésében (Fan et al., 2020; Hofmeister-Tóth et al., 2021; Kutlu et al., 2012; Remr, 2025). Mindez arra utal, hogy az FSA faktorszerkezete jelentős kulturális és mintaszpecifikus érzékenységet mutat, ezért nem feltételezhető egyetlen, valamennyi társadalmi kontextusban változatlanul érvényes dimenzionális struktúra.

A skála kontextuális érzékenységet tovább erősíti a kutatás célcsoport-specifikus fókusz. Jelen vizsgálat a felsőoktatásban tanuló fiatal felnőttekre irányul, akik életkori helyzetükből és szocializációs tapasztalataikból adódóan sajátos kognitív reprezentációkkal rendelkezhetnek az öregedéssről és az időskorról. Ennek következtében az FSA egyes eredeti tételei e populációban túlzottan direktnek, kulturálisan kevésbé illeszkedőnek vagy részben nehezen értelmezhetőnek bizonyulhatnak. Módszertani hozzájárulásként értelmezhető ezért a skála elméletileg megalapozott koncepcionális szűrése.

A faktorszerkezet azonosítása egyúttal a klaszterelemzés szakmai megalapozását is szolgálta. A fiatalok attitűdtípusainak közvetlenül az eredeti, eltérő társadalmi és kulturális közegben kialakított struktúrára építése torzíthatta volna a profilok értelmezését. A mintaszpecifikus dimenziók alkalmazása ezzel szemben lehetővé tette, hogy a kialakított klaszterek a vizsgált csoport tényleges attitűd-mintázatait tükrözzék.

A KUTATÁS CÉLKITŰZÉSEI

A kutatás célja, hogy többváltozós statisztikai módszerekkel (faktor- és klaszterelemzés) feltárja az ageizmus látens dimenzióit, jól elkülöníthető hallgatói attitűdprofilokat azonosítson, valamint megvizsgálja, hogy ezek megoszlása mutat-e országspecifikus eltéréseket az osztrák-magyar határ két oldalán. A kutatás a generációk közötti együttműködést támogató programok iránti nyitottság mértékét, valamint az azonosított attitűdprofilok és a részvételi hajlandóság közötti összefüggést is vizsgálja. Gyakorlati célként jelenik meg a generációk közötti együttműködést támogató programok iránti részvételi hajlandóság mérése. A szakirodalmi áttekintés és a kutatás célkitűzéseinek megfelelően a kvantitatív vizsgálat során több, az osztrák-magyar határ menti térségre vonatkozó hipotézis tesztelésére került sor.

A kutatás hipotézisrendszerét az *1. táblázat* mutatja be. Az első hipotézis (H1) azt feltételezi, hogy az FSA alapján képzett, az ageizmus dimenzióit reprezentáló faktorértékek szignifikánsan eltérnek a magyar és az osztrák határrégióban tanuló hallgatók között. A második hipotézis (H2) szerint az FSA faktorértékek alapján a hallgatók több, jól elkülöníthető attitűdmintázatba (klaszterbe) sorolhatók, ami empirikusan is igazolhatja az ageizmus komplex, profilalapú szerkezetét. Az így létrehozott tipológiák térbeli és társadalmi beágyazottságának elemzésére irányul a harmadik hipotézis (H3), amely azt feltételezi, hogy az azonosított attitűdmintázatok (klaszterek) megoszlása szignifikánsan eltér a magyar és az osztrák határrégióban tanuló hallgatók között. Ennek vizsgálata rámutat arra, hogy a határ két oldalán érvényesülő társadalmi-kulturális normák miként formálják a fiatal felnőttek idősekkel kapcsolatos beállítottságát. A hipotézisrendszer negyedik eleme (H4) a feltárt attitűdprofilok gyakorlati, viselkedési relevanciáját vizsgálja, és arra irányul, hogy az egyes klaszterek között kimutatható-e különbség az intergenerációs programokban való részvételi hajlandóság tekintetében. E hipotézis hozzájárul annak megértéséhez, hogy az ageizmussal összefüggő attitűdmintázatok milyen módon kapcsolódnak a generációk közötti együttműködésre való nyitottsághoz. A hipotéziseket az *1. táblázat* foglalja össze.

1. táblázat: A kutatás hipotézisrendszerének áttekintése

Kutatási célok	Hipotézisek
1. Az FSA faktorstruktúrája mentén értelmezett ageizmus dimenziók országok közötti különbségei	Az FSA alapján képzett, az ageizmus dimenzióit reprezentáló faktorértékek országonként szignifikánsan eltérnek a magyar és az osztrák határrégióban tanuló hallgatók között.
2. Attitűdprofilok elkülöníthetősége FSA faktorértékek alapján (klaszterek)	Az FSA faktorértékek alapján a hallgatók több, jól elkülöníthető attitűdmintázatba (klaszterbe) sorolhatók.
3. Attitűdprofilok országonkénti megoszlásának eltérése	Az attitűdmintázatok (klaszterek) megoszlása szignifikánsan eltér a magyar és az osztrák határrégióban tanuló hallgatók között.
4. Attitűdprofilok viselkedési relevanciája: programok iránti nyitottság különbségei klaszterek szerint	Az attitűdmintázatok (klaszterek) szignifikánsan eltérnek az intergenerációs programokban való részvételi hajlandóság tekintetében.

Forrás: Saját szerkesztés.

KUTATÁSI MÓDSZERTAN ÉS ADATOK

A kutatás egy kvantitatív, online kérdőíves adatfelvétellel épült, amelynek célja az ageizmus jelenségének és szerkezetének összehasonlító vizsgálata. A kutatás feltáró jelleggel vizsgálta az ageizmussal kapcsolatos attitűdök mögöttes szerkezetét, valamint az azokban megjelenő mintázatokat és összefüggéseket. Ennek megfelelően a vizsgálat nem a teljes célpopuláció reprezentatív leképezésére, hanem az ageizmus dimenzióinak empirikus feltárására irányult.

Bár a nemzetközi adatbázisok és a nagymintás felmérések fontos kiindulópontot jelentenek az életkorhoz kapcsolódó társadalmi attitűdök vizsgálatához, ezek elsősorban általános társadalmi attitűdök, életkori kategorizációk, ageizmus-tapasztalatok és az aktív idősödéssel kapcsolatos vélemények elemzésére alkalmasak. Jelen kutatás ezzel szemben az ageizmus többdimenziós szerkezetét és az erre épülő attitűdprofilokat vizsgálta az osztrák-magyar határrégió felsőoktatásban tanuló fiatal felnőttjeinek körében, ami célzott adatgyűjtést tett szükségessé.

A kétnyelvű kutatási fókuszhoz illeszkedve az adatfelvétel tartalmilag ekvivalens, standardizált magyar és német nyelvű kérdőívek alkalmazásával történt, ami biztosította az eredmények reprodukálhatóságát és objektív összevethetőségét (Jacob et al., 2019).

A kutatás mintavételi kerete az osztrák-magyar határrégióban élő, 18–35 év közötti felsőoktatásban résztvevő fiatal felnőttek voltak. A magyarországi célterület Győr-Moson-Sopron, Vas és Zala vármegyékre terjedt ki, míg az osztrák oldalon Burgenland, Bécs, Alsó-Ausztria, valamint Stájerország térsége került bevonásra.

A kutatás földrajzi fókuszának az osztrák-magyar határtérségre történő szűkítését két egymással összefüggő tényező indokolja. Elsőként Ausztria társadalmi-gazdasági fejlettsége releváns referenciapontot jelent Magyarország számára. Az osztrák jó minták adaptálása azért indokolt, mert a két ország történelmi és társadalomfejlődési pályája között fennálló időbeli eltolódás (fáziskésés) miatt már működőképes válaszokat kínálnak a magyar társadalom előtt álló, jövőbeli kihívásokra. Másodsorban a két ország közötti interakció a határtérségben a legintenzívebb. A fizikai közelség és a napi szintű kapcsolatok lehetővé teszik a jó gyakorlatok közvetlen megfigyelését és a tapasztalatok gyors cseréjét, ami nagymértékben segíti a kutatás céljaként megjelölt szemléletformálást.

A kutatás során nem valószínűségi, önkéntes részvételen alapuló kényelmi mintavételt alkalmaztunk. A részvétel feltétele, hogy a válaszadók felsőoktatási intézménye az említett régiók valamelyikében működjön. A célpopuláció minél szélesebb körű elérése érdekében az adatgyűjtés online formában valósult meg, ami lehetővé tette a két országban élő, releváns személyek helytől független

bevonását és támogatta a határregióra kiterjedő egységes adatfelvételi logikát. A kérdőív linkjét a résztvevő felsőoktatási intézmények juttatták el hallgatóik számára. Az adatfelvétel során a kérdőívhez tartozó link terjesztése országspecifikus intézményi csatornákon, a tanulmányi osztályok közreműködésével valósult meg. Magyarországon a Soproni Egyetem, a Széchenyi István Egyetem, a Pannon Egyetem zalaegerszegi campusa, továbbá az ELTE Savaria Egyetemi Központ (Szombathely), míg Ausztriában a Hochschule Burgenland, a Fachhochschule Wiener Neustadt (Campus Wieselburg), a Fachhochschule Wiener Neustadt, a Fachhochschule Campus 02, valamint az Universität Wien került bevonásra az adatfelvételbe. A kérdőív intézményen belüli továbbításáról az egyes intézmények saját hatáskörben döntöttek, a megkeresett hallgatók pontos száma nem ismert.

Az adatfelvétel két időpontban, 2022-ben és 2025-ben valósult meg. Mindkét hullámban azonos mérőeszköz került alkalmazásra, ugyanakkor egymástól független minták bevonásával. A teljes minta elemszáma $N = 1168$, amelyben a magyar oldali minta 622 főt (53,3%), míg az osztrák oldali minta 546 főt (46,7%) tesz ki. A mintavétel jellegéből adódóan a minta nem tekinthető reprezentatívnak az osztrák és magyar felsőoktatásban tanuló fiatal felnőttek teljes populációjára, ezért az eredmények általánosíthatósága korlátozott.

A teljes mintában a nemek szerinti megoszlás alapján a válaszadók 25,7%-a férfi (300 fő), 74,2%-a nő (867 fő), míg 0,1% (1 fő) diverz nemi kategóriát jelölt meg. A nemek szerinti arányok országonként eltérést mutatnak: az osztrák almintában a férfiak aránya 21,8%, a nők aránya 78,0%, a diverz kategória aránya pedig 0,2%, míg a magyar almintában a férfiak aránya 29,1%, a nők aránya 70,9%, a diverz kategória aránya 0,0%. A női válaszadók aránya mind a teljes mintában, mind az országonkénti almintákban meghaladta a férfiakét, amely a kutatás egyik módszertani korlátjának tekinthető. A teljes minta átlagéletkora 22,7 év volt, a válaszadók életkora 18 és 35 év között alakult. A résztvevők 76,0%-a a 18–24 éves korcsoportba tartozott, további 19,6%-uk 25–30 éves volt, míg a 30 év felettiek aránya 5% alatti maradt. Az életkori összetétel a felsőoktatási intézményekben jellemző korstruktúrát tükrözi. Az eredmények elemzése és bemutatása ennek az összevont teljes mintának az adataira épül.

A kutatás központi mérőeszköze az ageizmus komplex, többdimenziós megragadására alkalmas Fraboni-féle ageizmus skála (Fraboni Scale of Ageism, FSA) volt (Fraboni et al., 1990; Rupp et al., 2005). A kutatás során a skála 18 állítást tartalmazó rövidített változata került alkalmazásra. A rövidítés indokát egyrészt az adta, hogy az eredeti mérőeszköz egyes tételei olyan élethelyzetekre, társadalmi kérdésekre vagy tapasztalatokra vonatkoznak, amelyek a felsőoktatásban tanuló fiatal felnőttek körében korlátozott relevanciával bírnak. Másrészt az eredeti skála

több olyan tételt is tartalmaz, amelyek érzékeny társadalmi kérdéseket érintenek, ezért alkalmazásuk az osztrák–magyar határ régió eltérő országos, társadalmi és kulturális normáinak figyelembevételével módszertani megfontolásokat tett szükségessé. Ilyen állítás például: „A fiatalok körében elkövetett öngyilkosság tragikusabb, mint az idősök körében elkövetett öngyilkosság.” Emellett a kérdőív hosszának optimalizálása és a válaszadói terhelés mérséklése szintén a rövidített változat alkalmazása mellett szólt. A válaszadók az állításokat egy négyfokozatú Likert-skálán értékelték. A kérdőív záró része a generációk közötti együttműködést támogató programokhoz való viszonyulás vizsgálatára irányult. Zárt kérdés mérte a generációk közötti együttműködést ösztönző programokban való részvételi hajlandóságot, ahol a válaszadók több lehetőség közül választhattak: részt vennének hazai és nemzetközi szinten megvalósuló programokban, kizárólag hazai szinten szervezett kezdeményezésekben vennének részt, vagy egyáltalán nem kívánnának bekapcsolódni ilyen programokba.

A minta alapvető jellemzőinek feltárása leíró statisztikák alkalmazásával történt. Az ageizmus mérésére szolgáló FSA tétélein feltáró faktorelemzést alkalmaztunk főkomponens-elemzés és Varimax rotáció segítségével. Az elemzés megkezdése előtt a skála faktorelemzésre való alkalmassága Kaiser–Meyer–Olkin mutatóval és Bartlett-féle szfericitási próbával ellenőriztük.

A tételek irányának egységesítése érdekében az ageista tartalmú, negatív irányultságú állítások fordított kódolására került sor. Az eredeti válaszkála 1=„teljesen egyetértek” és 4=„egyáltalán nem értek egyet” végpontokkal működött, ezért az átkódolás biztosította, hogy valamennyi tétel azonos értelmezési irányt kövessen. Ennek megfelelően a magasabb pontérték minden esetben erősebb ageista attitűdöt jelzett.

A fiatal felnőttek idősökkel kapcsolatos attitűdmintázatainak faktorértékek alapján történő feltárására nem hierarchikus klaszterelemzést végeztünk K-means eljárással, előre rögzített háromklaszteres megoldásban. Ez lehetővé tette a válaszadók olyan csoportszintű tipizálását, amely az ageizmus kognitív, affektív és viselkedési összetevőit együttesen veszi figyelembe. A klaszterek elkülönülésének és a klasztermegoldás stabilitásának vizsgálata diszkriminanciaanalízis segítségével történt.

A minta egyenlőtlen nemi összetételéből eredő esetleges torzítás feltárása érdekében kiegészítő szenzitivitási elemzésre került sor. A kétféle csoportos nemi összehasonlításokba az egyéb, diverz nemi kategóriát megjelölő egyetlen válaszadó az alacsony elemszám miatt nem került bevonásra, így az elemzések 300 férfi és 867 nő, összesen 1167 válaszadó adatain alapultak. A férfi és női válaszadók faktorpontszámainak átlagértékei független mintás t-próba alkalmazásával kerültek

összehasonlításra, először a teljes mintában, majd országonként külön-külön. A válaszadó neme és a klasztertagság közötti összefüggés vizsgálata kereszt táblás elemzéssel és Pearson-féle χ^2 -próbával történt.

A KUTATÁS EREDMÉNYEI

Az alábbiakban a kérdőíves adatgyűjtésből származó statisztikai eredmények szisztematikus elemzésére és értelmezésére kerül sor, továbbá a korábban megfogalmazott kutatási hipotézisek tesztelése történik.

Elsőként az FSA-val mért ageizmus dimenzionális szerkezetének vizsgálatát, valamint az itemekből képezhető főkomponensek létrehozását ismertetjük.

AZ FSA-N ALAPULÓ FŐKOMPONENSEK KÉPZÉSE

A kutatásban alkalmazott 18 tételes rövidített FSA-változat faktorstruktúrája főkomponens-elemzéssel, Varimax rotáció alkalmazásával került feltárára.

Első lépésben a változók faktorelemzésre való alkalmasságának ellenőrzésére került sor. A korrelációs mátrix (korrelációs együtthatók és azok szignifikanciaszintjei) értékei alapján megállapítható, hogy a változók között szignifikáns korreláció áll fenn. Mind a Bartlett-teszt ($\chi^2(153) = 4602,825; p < 0,001$), mind pedig a Kaiser-Meyer-Olkin teszt eredménye ($KMO = 0,906$) a minta alkalmasságát támasztotta alá. Összességében a korrelációk megléte és szignifikanciája, a megfelelő KMO-érték, valamint a Bartlett-féle szfericitási próba szignifikáns eredménye azt jelzik, hogy a változók alkalmasak a faktorelemzés elvégzésére.

Az első feltáró faktorelemzés négy, 1-nél nagyobb sajátértékkel rendelkező faktort eredményezett, amelyek együttesen a teljes variancia 48,6%-át magyarázták. A faktorstruktúra magyarázóerejének és értelmezhetőségének maximalizálása érdekében több egymást követő futtatásra került sor. Végül hét állítás kizárásra került az elemzésből (lásd *M1. táblázat*). A tételek kizárását egyrészt az indokolta, hogy több item alacsony kommunalitás értéket mutatott, azaz a kinyert faktorok csak korlátozott mértékben magyarázzák az adott változók varianciáját. Másrészt egyes tételeknél jelentős keresztterhelések jelentkeztek, vagyis több faktoron is érdemi módon kapcsolódtak, ami nem tette lehetővé az egyértelmű, stabil faktorhoz rendelést. Az itemek elhagyása így a faktorstruktúra tisztább értelmezhetőségét és a modell jobb illeszkedését szolgálta. Az ismételt, végső főkomponens-elemzés az FSA 11 tételét tartalmazta (lásd *M1. táblázat*).

Bár a feltáró elemzés elsődleges célja a mintában megjelenő struktúrák azonosítása volt, a kapott eredmények jól értelmezhetők az ageizmusról szóló

elméleti megközelítések tükrében is. A főkomponensek száma szintén ily módon került pontosításra. A Scree Plot és az elméleti megfontolások alapján a kinyerhető faktorok száma háromra korlátozódott, összhangban az eredeti Fraboni-féle ageizmus skála háromfaktoros modelljével. A Bartlett-féle szfericitási próba eredménye ($\chi^2(55) = 2119,793; p < 0,001$), valamint a Kaiser–Meyer–Olkin mutató értéke ($KMO = 0,821$) megerősítette a faktorelemzés alkalmazhatóságát.

Az elvégzett főkomponens-elemzés eredményei alapján három, 1-nél nagyobb sajátértékkel rendelkező faktor került azonosításra, amelyek együttesen a teljes variancia 50,7%-át magyarázták. Az első, második és harmadik faktor rendre 19,7%, 16,9% és 14,2% varianciányadot fedett le. A faktorok azonosítása és értelmezése a Varimax rotációval kapott faktormátrix alapján történt.

2. táblázat: Első faktor: az idősek iránti empátia és megbecsülés hiánya

Állítás (Fraboni et al., 1990)	Első faktor	Második faktor	Harmadik faktor
14. „Az idősek emberek nagyon kreatívak tudnak lenni.”	0,696	0,141	0,210
12. „Az időseknek azt kellene érezniük, hogy örömmel fogadják őket a fiataloknak szánt rendezvényeken is.”	0,662	0,236	0,018
22. „Szomorú hallani az idősek helyzetéről társadalmunkban.”	0,661	0,016	0,072
24. „A legtöbb idős ember érdekes, egyedi karakterrel rendelkezik.”	0,648	0,100	0,171

Megjegyzések: A faktorhoz tartozó állítások és faktorsúlyaik; a faktor pozitív irányultságú tételeket tartalmaz: a magasabb érték alacsonyabb empátiát és megbecsülést, ezáltal magasabb ageizmust jelez.

Forrás: Saját számítás.

A 2. táblázat az első faktorhoz tartozó, az idősek iránti empátia és megbecsülés hiányának dimenzióját kifejező állításokat mutatja be. A faktorhoz tartozó tételek közös tartalmi eleme, hogy az idősebb személyek felé irányuló pozitív kognitív és affektív beállítódás, azaz az elismerés, a társadalmi befogadás és az együttérzés hiányát fejezik ki. A válaszkála irányából adódóan ugyanakkor a magasabb faktorérték az empátia és megbecsülés alacsonyabb szintjét, ezáltal negatívabb, ageistább attitűdöt jelez.

Az első faktorhoz tartozó első két állítás az idősek értékeinek elismerését és a generációk közötti társadalmi integráció fontosságát hangsúlyozza. Az FSA 14. állítása az idősek kreativitásának megítélését vizsgálja, míg a 12. állítás arra irányul, hogy a válaszadók mennyire tartják fontosnak az idősek befogadását a

fiatalabb korosztályok számára szervezett rendezvényeken. A 22. és 24. állítás már mélyebb, affektív és egyéni szinten jeleníti meg ezt az elismerést, mivel az idősök nehéz társadalmi helyzete iránti empátiára, illetve a sztereotípiákon túlmutató, egyedi és érdekes személyiségük tisztelésére utal. Ennek alapján a faktor tágabb értelemben az idős generációval szembeni nyitott, elfogadó és támogató attitűdöt fejezi ki. Mivel azonban az egységes statisztikai értelmezés érdekében fordított kódolás történt, a magasabb faktorértékek az idősök iránti empátia és megbecsülés hiányára (vagyis elutasítóbb, negatívabb beállítottságra), míg az alacsonyabb értékek az elfogadóbb, elismerőbb és támogatóbb viszonyulásra utalnak.

3. táblázat: Második faktor: intergenerációs távolságtartás

Állítás (Fraboni et al., 1990)	Első faktor	Második faktor	Harmadik faktor
11. „Az idősöknek a saját korosztályukból kellene barátokat találniuk.”*	0,053	0,708	0,181
19. „A legtöbb idős ember akkor a legboldogabb, ha a saját korcsoportjába tartozó emberekkel van együtt.”*	0,086	0,656	0,302
15. „Személy szerint nem szeretnék sok időt tölteni idős emberekkel.”*	0,418	0,629	0,120
10. „Depressziósnak érzem magam, ha idős emberekkel vagyok.”*	0,324	0,619	0,098

Megjegyzések: A faktorhoz tartozó állítások és faktorsúlyaik; * fordítottan kódolt tétel: a magasabb érték magasabb szintű ageizmust jelez.

Forrás: Saját számítás.

A 3. táblázat ismerteti a második faktorhoz tartozó állításokat, melyek alapján a második faktor az Intergenerációs távolságtartás megnevezést kapta. A faktorhoz tartozó tételek közös tartalmi eleme, hogy az idősebb személyekkel való társas kapcsolódást nem természetes vagy kíváncsú intergenerációs viszonyként jelenítik meg, hanem inkább az életkor szerinti elkülönülés, illetve a személyes távolságtartás irányába mutatnak. Az első két állítás (11. és 19.) az idősök saját korosztályon belüli kapcsolódásának elvárását fejezi ki, vagyis azt a nézetet, hogy az idősök társas élete elsősorban azonos életkorú személyek között értelmezhető. A harmadik és negyedik állítás (15. és 10.) már személyesebb szinten jeleníti meg ezt a távolságtartást, mivel az idősökkel töltött idő elutasítására, illetve az idősökkel való együttlét negatív érzelmi megélésére utal. A magasabb faktorértékek erősebb intergenerációs távolságtartásra, míg az alacsonyabb értékek nyitottabb, elfogadóbb és kevésbé elkülönítő viszonyulásra utalnak.

4. táblázat: Harmadik faktor: negatív sztereotípiák

Állítás (Fraboni et al., 1990)	Első faktor	Második faktor	Harmadik faktor
4. „Sok idős ember nem akar új barátokat szerezni, hanem a megszokott baráti köréhez ragaszkodik.”*	0,007	0,034	0,675
28. „Az idősek többet panaszkodnak, mint mások.”*	0,163	0,162	0,663
5. „A legtöbb idős ember a múltban él.”*	0,262	0,178	0,660

Megjegyzések: A faktorhoz tartozó állítások és faktorsúlyaik; * fordítottan kódolt tétel: a magasabb érték magasabb szintű ageizmust jelez.

Forrás: Saját számítás.

A 4. táblázat a harmadik faktorhoz sorolható három állítást ismerteti. A harmadik faktor a Negatív sztereotípiák elnevezést kapta, és az idős személyekkel kapcsolatos kognitív jellegű sztereotípiákat ragadja meg, vagyis azokat az általánosító elképzeléseket, amelyek az időseket homogén csoportként írják le. A hozzá tartozó tételek az időseket jellemzően a változással szemben ellenállóként, panaszkodóként és a múlthoz erősen kötődőként ábrázolják. A faktor így nem érzelmi reakciókat vagy viselkedési szándékot tükröz, hanem az ageizmus kognitív dimenziójához illeszkedő, társadalmilag rögzült hiedelmeket strukturálja. Az értelmezésben a faktor összegzett mutatóként használható a negatív kognitív sztereotipizálás erősségének jelzésére, így a magasabb értékek negatívabb sztereotip attitűdökre utalnak.

AZ AGEIZMUS DIMENZIONÁLIS ELTÉRÉSEINEK ÖSSZEHASONLÍTÓ ELEMZÉSE AZ OSZTRÁK ÉS A MAGYAR HALLGATÓK KÖRÉBEN

A faktoranalízis eredményeként a 11 állítás három, tartalmilag elkülöníthető dimenzióba rendeződött, ami lehetővé teszi, hogy a két részminta különbségei faktorértékek mentén kerüljenek vizsgálatra. Az első hipotézisünk szerint azt várjuk, hogy az FSA alapján képzett, az ageizmus dimenzióit reprezentáló faktorértékek országonként szignifikánsan eltérnek a magyar és az osztrák határ régióban tanuló hallgatók között.

Az idősek iránti empátia és megbecsülés hiányának faktora esetében a magyar részminta magasabb átlagértéket mutat ($M = 0,242$; $SD = 1,01$), mint az osztrák részminta ($M = -0,276$; $SD = 0,91$). A különbség statisztikailag szignifikáns; a Levene-próba szignifikáns eredménye miatt a Welch-korrektíót alkalmaztuk: $t(1165,57) = -9,202$; $p < 0,001$. Az eltérés azt jelzi, hogy a magyar hallgatók körében erőteljesebben jelenik meg az idősek iránti empátia és megbecsülés hiánya.

Más szavakkal, a magyar minta tagjai kevésbé elfogadó és elismerő attitűdöt mutatnak, mint az osztrák kortársaik.

Az intergenerációs távolságtartás faktorában a magyar részminta átlagértéke alacsonyabb ($M = -0,034$; $SD = 1,02$), mint az osztrák részmintáé ($M = 0,039$; $SD = 0,97$), azonban a különbség statisztikailag nem szignifikáns: $t(1166) = 1,250$; $p = 0,211$. Ez az eredmény arra utal, hogy az intergenerációs távolságtartás dimenziójában a két részminta között statisztikailag nem igazolható különbség. Ez alapján a magyar és az osztrák válaszadók hasonló mértékben mutatnak az idősekkel való intergenerációs kapcsolódáshoz viszonyuló távolságtartó attitűdöket.

A negatív kognitív sztereotipizálás faktora mentén a magyar hallgatók magasabb átlagértéket értek el ($M = 0,149$; $SD = 1,02$), mint az osztrák társaik ($M = -0,170$; $SD = 0,95$). A különbség statisztikailag szignifikáns: $t(1166) = -5,498$; $p < 0,001$. Az eltérés arra utal, hogy a magyar hallgatók körében nagyobb mértékben vannak jelen az idősekkel kapcsolatos sztereotip hiedelmek és általánosító vélekedések, míg az osztrák részmintában ezek kevésbé hangsúlyosak a vizsgált kognitív dimenzió mentén.

Az empirikus eredmények alapján tehát a H1 hipotézis részben igazolható. A magyar hallgatók körében erőteljesebben jelenik meg az ageizmus negatív affektív és negatív kognitív dimenziója, míg az intergenerációs távolságtartás faktorában nem mutatható ki statisztikailag megalapozott különbség az osztrák és a magyar részminta között.

CSOPORTOK KIALAKÍTÁSA KLASZTERANALÍZISSEL

A faktorelemzést követően a fiatal felnőttek ageizmussal kapcsolatos attitűdmin-tázatainak feltárására nem hierarchikus klaszterelemzést alkalmaztunk. Az eljárás célja az volt, hogy az ageizmus különböző dimenziói mentén jól elkülöníthető, csoportszinten értelmezhető attitűdprofilok kerüljenek azonosításra a vizsgált mintában (H2). A klaszterezés a K-means eljárással, előre rögzített, háromklaszteres megoldásban történt, a faktorelemzés során azonosított három dimenzió – az idősek iránti empátia és megbecsülés hiánya, az intergenerációs távolságtartás és a negatív sztereotípiák – alapján. A klaszterek az ageizmus kognitív, affektív és viselkedéses összetevőinek együttes mintázataként értelmezhetőek, jellemzésük pedig a standardizált faktorértékek átlagai és szórásai alapján történik, ami lehetővé teszi az attitűdmintázatok közötti különbségek összehasonlítható és átlátható bemutatását.

Az 5. táblázat az FSA faktorértékek alapján végzett klaszterelemzés eredményeit mutatja be, amely feltárja a hallgatói mintában elkülöníthető ageizmussal kapcsolatos attitűdprofilokat. Az egyváltozós varianciaanalízis mindhárom dimen-

zióban szignifikáns különbséget igazolt a klaszterek között ($p < 0,001$), továbbá a post hoc összehasonlítások alapján minden klaszterpár szignifikánsan eltér egymástól, ami megerősíti a klasztermegoldás érvényességét. A klasztermegoldás validálására elvégzett diszkriminanciaanalízis során az esetek 95,4%-a került helyesen klasszifikálásra, ami a kialakított klaszterek erőteljes elkülönülését és a klaszterstruktúra megfelelő érvényességét igazolja (lásd *M2. táblázat*).

5. táblázat: A fiatal felnőttek ageizmussal kapcsolatos attitűdprofiljai a klaszterelemzés eredményei alapján

Klaszter	n	Faktorok			Jellemzők
		Idősek iránti empátia és megbecsülés hiánya	Intergenerációs távolságtartás	Negatív sztereotípiák	
1. Elfogadó, kevésbé ageista attitűdprofil	442	enyhén az átlag alatt (-0,10 – -0,29)	mérsékelten az átlag alatt (-0,30 – -0,69)	jelentősen az átlag alatt ($\leq -0,70$)	Az idősekkel kapcsolatos viszonyulásban a negatív sztereotíp gondolkodás, az érzelmi elutasítás és a magatartásbeli távolságtartás egyaránt alacsony szinten jelenik meg.
2. Sztereotípiá – orientált, de nem elkerülő attitűdprofil	399	az átlag körül (-0,09 – 0,09)	mérsékelten az átlag alatt (-0,30 – -0,69)	jelentősen az átlag felett ($\geq 0,70$)	A negatív általánosítások elsősorban kognitív szinten jelennek meg, miközben az érzelmi és viselkedéses elutasítás mérsékelt marad.
3. Elkerülés–domináns ageista attitűdprofil	327	enyhén az átlag felett (0,10 – 0,29)	kiugróan magas ($\geq 1,00$)	enyhén az átlag felett (0,10 – 0,29)	Az ageizmus elsősorban viselkedéses szinten alakul, mérsékelt negatív érzelmi hangoltsággal és kevésbé hangsúlyos sztereotíp gondolkodással.
Összesen	1168				

Forrás: Saját számítás.

ELSŐ KLASZTER: ELFOGADÓ, KEVÉSBÉ AGEISTA ATTITŰDPROFIL

Az első klaszter azon válaszadókat foglalja magában, akiknél mindhárom vizsgált dimenzióban az átlag alatti értékek figyelhetők meg, leginkább a negatív sztereotípiák dimenziójában ($M = -0,86$; $SD = 0,62$). Az idősek iránti empátia és megbecsülés hiánya ($M = -0,20$; $SD = 0,88$) és az intergenerációs távolságtartás ($M = -0,30$; $SD = 0,67$) értékei szintén az átlag alatt helyezkednek el, ami összességében alacsony szintű ageizmust tükröző attitűdmintázatra utal.

A klaszterbe 442 fő tartozik, akiknél az idősekkel kapcsolatos sztereotip gondolkodás és az elutasító viselkedés egyaránt alacsony szinten jelenik meg. Ebben a csoportban az ageizmus mindhárom vizsgált komponense mérsékelt vagy gyenge, így ez a fiatal felnőttek körében egy elfogadóbb viszonyulási mintázatként értelmezhető.

MÁSODIK KLASZTER: SZTEREOTÍPIA-ORIENTÁLT, DE NEM ELKERÜLŐ ATTITŰDPROFIL

A második klaszterbe azok a válaszadók tartoznak, akiknél a negatív sztereotípiák dimenziója átlag feletti ($M = 0,81$; $SD = 0,65$), miközben az intergenerációs távolságtartás szintje kifejezetten alacsony ($M = -0,63$; $SD = 0,66$). Az idősek iránti empátia és megbecsülés hiánya ebben a klaszterben az átlag körül alakul ($M = 0,03$; $SD = 0,96$).

Erre az attitűdprofilra jellemző, hogy az idősekkel kapcsolatos negatív általánosítások elsősorban kognitív szinten jelennek meg, miközben az érzelmi viszonyulás és a viselkedéses távolságtartás mérsékelt marad. A klaszter így jól elkülöníthető az elkerülésen alapuló ageizmus formáitól, mivel az elutasítás ebben az esetben nem viselkedéses szinten jelenik meg, hanem inkább rejtettebb, kevésbé direkt módon. Ez a mintázat a hétköznapi interakciókban kevésbé feltűnő, ugyanakkor hozzájárulhat az idősekkel kapcsolatos negatív sztereotip gondolkodás tartós fennmaradásához.

HARMADIK KLASZTER: ELKERÜLÉS-DOMINÁNS AGEISTA ATTITŰDPROFIL

A harmadik klaszter azon válaszadókat foglalja magában, akiknél az elkerülés dimenziója kiugróan magas értéket mutat ($M = 1,17$; $SD = 0,69$). Az idősek iránti empátia és megbecsülés hiánya ebben a csoportban enyhén az átlag felett helyezkedik el ($M = 0,23$; $SD = 1,14$), továbbá a sztereotípiák dimenziójában is enyhén az átlag feletti érték figyelhető meg ($M = 0,18$; $SD = 0,83$). A klaszterbe 327 fő tartozik.

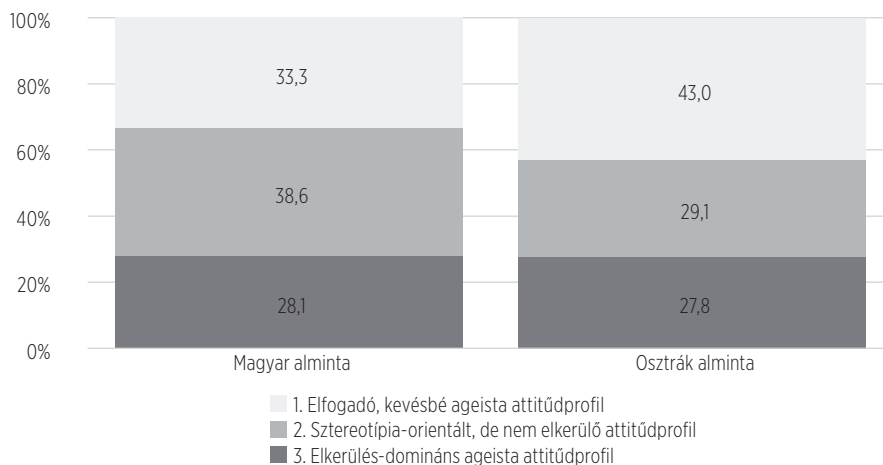
Ennek az attitűdprofilnak a meghatározó jellemzője az idősekkel szembeni viselkedéses távolságtartás, amely elsősorban a mindennapi interakciókban nyilvánul meg. Az ageizmus ebben az esetben a társas kapcsolatok csökkenésében és a fizikai vagy szociális távolság fenntartásában realizálódik. A mérsékelt negatív érzelmi hangoltság ehhez a viselkedéses komponenshez társul leginkább, ami az elkerülésre épülő ageizmus jól azonosítható mintázataként értelmezhető.

Az empirikus eredmények alapján igazolást nyert a H2 hipotézis, mivel az FSA faktorértékei alapján a hallgatók több, tartalmilag jól értelmezhető és egymástól elkülöníthető attitűdmintázatba sorolhatók. Az eredmények alapján elkülöníthető *egy elfogadó, kevésbé ageista attitűdprofil, egy kognitív szinten sztereotip, de viselkedésében nem elkerülő profil*, valamint *egy elkerülés-domináns attitűdmintázat*. A standardizált faktorértékek mentén kirajzolódnak a klaszterek közötti különbségek, ami alátámasztja, hogy az ageizmus többdimenziós, eltérő súlypontokkal rendelkező attitűdprofilok formájában van jelen a vizsgált fiatal felnőtt populációban.

ATTITÜDPROFILOK ÖSSZEHASONLÍTÁSA AZ OSZTRÁK ÉS A MAGYAR HALLGATÓK KÖRÉBEN

A továbbiakban az FSA faktorértékek alapján azonosított attitűdprofilok (klaszterek) országokénti megoszlását elemezzük. A magyar és az osztrák határ régióban tanuló hallgatók közötti eltérés vizsgálatának segítségével vizsgáljuk a H3 hipotézis érvényességét. A vizsgálat keresztábra-elemzéssel és χ^2 függetlenségvizsgálattal történik.

1. ábra: Az ageizmus attitűdklasztereinek országokénti megoszlása az osztrák és a magyar határ régióban, %

Forrás: Saját számítás; $n_{HU} = 622$, $n_{AT} = 546$.

A keresztábra-elemzés eredményei alapján megállapítható (1. ábra), hogy az egyes klaszterek megoszlása eltérően alakul a két országban. Az osztrák almintában a legnagyobb arányban az első klaszter (elfogadó, kevésbé ageista attitűdprofil) jelenik meg (43,0%), míg a magyar almintában ennek aránya alacsonyabb (33,3%). Az osztrák határrégió hallgatói körében gyakoribb az elfogadóbb, alacsonyabb ageizmus-szinttel jellemezhető attitűdmintázat. Ezzel szemben a második klaszter (sztereotípiá-orientált, de nem elkerülő attitűdprofil) a magyar válaszadók körében magasabb arányt képvisel (38,6%), mint az osztrák mintában (29,1%). A magasabb arány azt jelzi, hogy a magyar határrégióban az ageizmus gyakrabban jelenik meg implicit, kognitív szinten, normalizált formában. A harmadik klaszter (elkerülés-domináns ageista attitűdprofil) megoszlása a két országban hasonló.

A χ^2 függetlenségvizsgálat eredménye alapján a klasztertagság és az ország között statisztikailag szignifikáns kapcsolat mutatható ki ($\chi^2(2) = 14,953$; $p = 0,001$). Ez azt jelenti, hogy a klaszterek megoszlása nem független az országtól, vagyis az osztrák és a magyar határrégió hallgatói eltérő attitűdprofil-struktúrával jellemezhetőek. A kapcsolat erősségét jelző Cramer-féle V érték 0,113 ($p = 0,001$), ami gyenge, ugyanakkor statisztikailag szignifikáns összefüggésre utal. Ez azt jelzi, hogy bár az ország és a klasztertagság közötti kapcsolat nem erős, az eltérés empirikusan kimutatható.

Összességében megállapítható, hogy a H_3 hipotézis empirikus alátámasztást nyert, mivel a klasztertagság megoszlása szignifikánsan eltér az osztrák és a magyar határrégió hallgatói között.

A GENERÁCIÓK KÖZÖTTI EGYÜTTMŰKÖDÉST TÁMOGATÓ PROGRAMOK IRÁNTI NYITOTTSÁG ELEMZÉSE

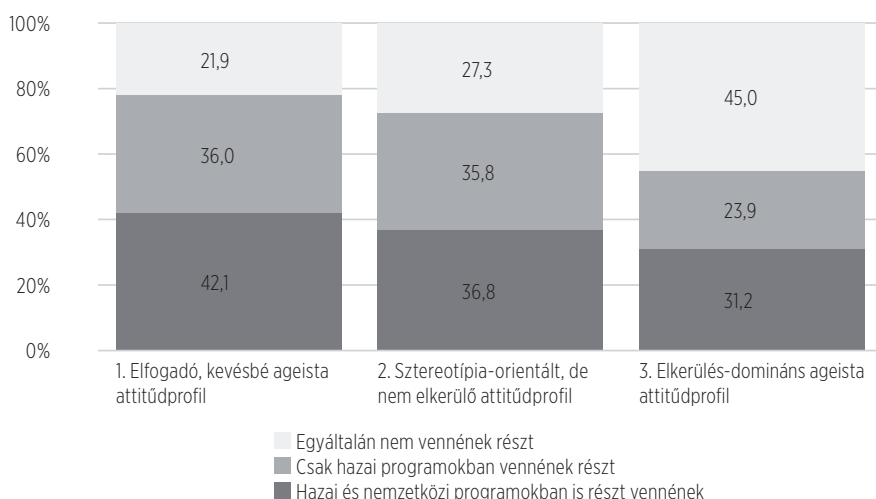
Végezetül a klasztertagság és a generációk közötti együttműködést támogató programok iránti nyitottság kapcsolata kerül értékelésre. A H_4 hipotézis tesztelése során azt vizsgáljuk, hogy az eltérő attitűdmintázatok mennyiben jelennek meg konkrét részvételi hajlandóságban. A programnyitottság kategóriás változóként került mérésre, ezért az összefüggések feltárása keresztábrás elemzéssel és χ^2 függetlenségvizsgálattal történt.

A hipotézis empirikus tesztelését megelőzően indokolt a teljes mintára vonatkozó programnyitottsági megoszlás leíró statisztikai bemutatása. A teljes minta 37,2%-a (435 fő) jelezte, hogy mind nemzetközi, mind hazai szintű generációk közötti programokon szívesen venne részt. További 32,5% (380 fő) kizárólag hazai szintű programokra mutatott nyitottságot, míg 353 válaszadó, a minta 30,2%-a

egyáltalán nem venne részt ilyen kezdeményezésekben. Az eredmények azt mutatják, hogy a válaszadók többsége nyitott a generációk közötti programok iránt.

A χ^2 próba eredménye alapján a klasztertagság és a programnyitottság között statisztikailag szignifikáns kapcsolat mutatható ki ($\chi^2(4) = 51,144$; $p < 0,001$). A vizsgálat feltételei teljesültek, mivel egyetlen cellában sem fordult elő öt alatti elvárt gyakoriság. A kapcsolat erősségét jelző Cramer-féle V értéke 0,148 ($p < 0,001$), ami gyenge-közepes erősségű összefüggésre utal.

2. ábra: A generációk közötti együttműködést támogató programok iránti nyitottság az ageizmus attitűd-klaszterei szerint, %

Forrás: Saját számítás.

Az első klaszterbe tartozó elfogadó, kevésbé ageista attitűdprofillal jellemezhető válaszadók felülreprezentáltak a programok iránt nyitott csoportokban: a nemzetközi és nemzeti programok iránt egyaránt nyitott válaszadók 42,1%-a, míg a kizárólag hazai programok iránt érdeklődők 36,0%-a tartozik ebbe a klaszterbe. Ezzel szemben az elutasítók körében arányuk lényegesen alacsonyabb (21,9%) (2. ábra).

A második klaszter, amely sztereotípiá-orientált, de nem elkerülő attitűdprofilt képvisel, kiegyensúlyozottabb megoszlást mutat a programnyitottság kategóriái mentén. Arányuk a különböző válaszcsoportokban 36,8% (nemzetközi és hazai) és 35,8% (csak hazai) között alakul, míg az elutasítók körében 27,3%-ot tesz ki, ami arra utal, hogy a sztereotipikus gondolkodás ebben a klaszterben nem feltétlenül jár együtt a generációk közötti programokkal szembeni aktív elzárkózással.

A harmadik klaszterbe tartozó, elkerülés-domináns ageista attitűdprofilal jellemezhető válaszadók ezzel szemben jelentősen felülreprezentáltak a programokban való részvételt elutasítók körében (45,0%), miközben arányuk a programok iránt nyitott válaszcsoportokban lényegesen alacsonyabb (nemzetközi és hazai 31,2%; csak hazai 23,9%). Ez a mintázat arra utal, hogy az ageizmus viselkedési komponense összefügg a generációk közötti együttműködést támogató programokkal szembeni alacsonyabb részvételi hajlandósággal.

Mindezek alapján megállapítható, hogy a H4 hipotézis empirikus alátámasztást nyert.

A NEMI ÖSSZETÉTELRE VONATKOZÓ SZENZITIVITÁSI ELEMZÉS

A minta egyenlőtlen nemi megoszlásából eredő esetleges torzítás vizsgálata érdekében sor került a férfi és női válaszadók faktorértékeinek összehasonlítására, valamint a nem és a klasztertagság közötti összefüggés elemzésére.

6. táblázat: A férfi és női válaszadók FSA faktorértékeinek összehasonlítása

Faktor	Átlagérték		Független mintás t-próba	
	nők	férfiak	<i>t</i>	<i>p</i>
Idősek iránti empátia és megbecsülés hiánya	-0,078	0,219	4,246	0,000
Intergenerációs távolságtartás	-0,021	0,061	1,216	0,224
Negatív sztereotípiák	0,006	-0,015	-0,310	0,757

Forrás: Saját számítás.

A 6. táblázatban bemutatott eredmények alapján az „idősek iránti empátia és megbecsülés hiánya” faktorában statisztikailag szignifikáns különbség mutatkozott a két csoport között. A férfi válaszadók átlagos faktorértéke magasabb volt, mint a nőké ($M_{\text{férfi}} = 0,22$; $M_{\text{nő}} = -0,08$; $t = 4,246$; $p < 0,001$). Mivel ezen faktor esetében a magasabb értékek az empátia és megbecsülés alacsonyabb szintjét, illetve negatívabb attitűdöt jelölnek, az eredmény arra utal, hogy a férfi válaszadók körében erőteljesebben jelent meg az idősekkel szembeni negatív érzelmi viszonyulás. Az „intergenerációs távolságtartás” faktorában a férfiak és a nők átlagértékei között nem mutatkozott statisztikailag szignifikáns különbség ($M_{\text{férfi}} = 0,06$; $M_{\text{nő}} = -0,02$; $t = 1,216$; $p = 0,224$). Hasonlóképpen, a „negatív sztereotípiák” dimenziójában sem igazolódott nemek szerinti eltérés ($M_{\text{férfi}} = -0,01$; $M_{\text{nő}} = 0,02$; $t = -0,310$; $p = 0,757$).

7. táblázat: A férfi és női válaszadók FSA faktorértékeinek országokénti összehasonlítása

Ország	Faktor	Átlagérték		Független mintás t-próba	
		nők	férfiak	t	p
Ausztria	Idősek iránti empátia és megbecsülés hiánya	-0,330	-0,084	2,628	0,009
	Intergenerációs távolságtartás	0,019	0,110	0,910	0,363
	Negatív sztereotípiák	-0,147	-0,248	-1,024	0,306
Magyarország	Idősek iránti empátia és megbecsülés hiánya	0,166	0,428	2,947	0,003
	Intergenerációs távolságtartás	-0,059	0,025	0,924	0,356
	Negatív sztereotípiák	0,155	0,135	-0,216	0,829

Forrás: Saját számítás.

A faktorértékek országokénti összehasonlítása az „idősek iránti empátia és megbecsülés hiánya” faktorában mindkét országban azonos irányú különbséget jeleztek (7. táblázat). Mindkét almintában a férfiak átlagos faktorértéke magasabb volt, mint a nők, és a különbség statisztikailag szignifikánsnak bizonyult ($p = 0,009$, $p = 0,003$). Az „intergenerációs távolságtartás” és a „negatív sztereotípiák” faktorában egyik országban sem volt kimutatható statisztikailag szignifikáns nemek szerinti eltérés. Az országoként elvégzett vizsgálatok eredményeit a 4. függelék tartalmazza.

A válaszadó neme és a klasztertagság között nem mutatkozott statisztikailag szignifikáns összefüggés ($\chi^2(2) = 0,963$; $p = 0,618$). A férfiak és a nők hasonló arányban kerültek az „elfogadó”, a „sztereotípia-orientált” és az „elkerülés-do-mináns” klaszterekbe.

Összegezve, a szenzitivitási elemzés eredményei alapján a minta nemi aránytalansága a klaszterstruktúrát, valamint az intergenerációs távolságtartás és a negatív sztereotípiák dimenziójában kapott eredményeket érdemben nem befolyásolta. Az idősek iránti empátia és megbecsülés hiánya faktorában ugyanakkor szignifikáns nemek szerinti eltérés mutatkozott, ezért az ezen dimenzióhoz kapcsolódó eredmények értelmezése során indokolt figyelembe venni a minta nemi összetételét.

KONKLÚZIÓ

Jelen kutatás célkitűzése az volt, hogy átfogó választ adjon arra a központi kutatási kérdésre, hogy milyen mögöttes faktorok és jól elkülöníthető attitűdprofilok (klaszterek) mentén szerveződik az idősekkel kapcsolatos ageizmus az osztrák-magyar határ régióban, valamint, hogy ezek előfordulási gyakorisága mutat-e szignifikáns

eltérést a magyar és az osztrák hallgatók között. A kutatás a generációk közötti együttműködést támogató programok iránti nyitottságot, valamint az azonosított attitűdprofilok és a részvételi hajlandóság közötti összefüggést is vizsgálta.

Az első kutatási kérdésre válaszolva a faktorelemzés eredményei igazolták, hogy a Fraboni-féle ageizmus skála (FSA) alkalmazásával az ageizmus a vizsgált mintában három jól elkülöníthető dimenzióba rendeződik: az *idősek iránti empátia és megbecsülés hiánya dimenzióba* (amely az érzelmi elutasítást és az empátiahiányt foglalja magában), az *intergenerációs távolságtartás dimenzióba* (az idősebb személyekkel való társas kapcsolódás életkor szerinti elkülönítését és az intergenerációs interakciókkal szembeni fenntartásokat jelöli), valamint a kognitív hiedelmekre épülő *negatív sztereotípiák dimenzióba*. Az országok közötti összehasonlító elemzés rávilágított arra, hogy míg a negatív affektív (érzelmi) viszonyulás és a negatív sztereotíp gondolkodás tekintetében a magyarországi hallgatók szignifikánsan kedvezőtlenebb értékeket mutatnak, addig a viselkedéses intergenerációs távolságtartásdimenziójában nem mutatható ki statisztikailag releváns eltérés a határtérség hallgatói között.

Az eredmények fényében indokoltá válik annak vizsgálata, hogy milyen kulturális és társadalmi sajátosságok járulhatnak hozzá a két ország hallgatói közötti különbségek kialakulásához. A magyar hallgatók körében szignifikánsan erőteljesebben megjelenő érzelmi alapú negatív megítélés és sztereotipizálás részben Magyarország poszt szocialista örökségével, valamint a társadalomban uralkodó veszteségorientált idős-narratívákkal értelmezhető (Zsinka, 2020). Ezzel szemben Ausztria magasabb társadalmi-gazdasági fejlettsége, valamint az aktív idősödést és az intergenerációs szolidaritást támogató kiterjedtebb intézményi rendszerek csökkenthetik a fiatalok idősödéssel kapcsolatos szorongásait.

Ezeket a társadalmi-gazdasági és kulturális különbségeket támasztja alá a HelpAge International által kidolgozott Global AgeWatch Index is, amely az időskori jóllét és életminőség feltételeit méri és rangsorolja. Az index négy fő dimenziót vizsgál: a jövedelmi biztonságot, az egészségi állapotot, a képességeket, valamint a támogató környezetet (Cruz-Martinez & Cerev, 2019). Ezek együttesen tükrözik az idősebb korosztály anyagi helyzetét, egészségi és pszichés jóllétét, foglalkoztatási és iskolázottsági jellemzőit, továbbá a társadalmi részvételt segítő környezeti feltételeket, így például a közlekedéshez, a társas kapcsolatokhoz és az állampolgári jogokhoz való hozzáférést. Az index rangsorában, amely rámutat az ageizmus mértékét is befolyásoló országspecifikus fejlettségre, Ausztria a 13., Magyarország pedig csupán a 39. helyet foglalja el (HelpAge International, 2015).

Ezt a makroszintű társadalmi-gazdasági különbséget tovább szemléltetik az ENSZ Fejlesztési Programjának adatai is. A Human Development Report 2023-ra

vonatkozó statisztikai melléklete szerint Ausztria humán fejlettségi indexe 0,930 volt, amellyel a 22. helyen állt, míg Magyarország 0,870-es értékkel a 46. helyet foglalta el. Mivel az index az egészségi állapot, az oktatás és az életszínvonal dimenzióit együttesen ragadja meg, alkalmas a társadalmi-gazdasági fejlettség átfogó és komplex indikátoraként történő alkalmazásra (United Nations Development Programme, 2025).

Ugyanakkor figyelemre méltó eredmény, hogy az intergenerációs távolságtartás viselkedési dimenziójában nem mutatkozott statisztikailag szignifikáns különbség a határregió hallgatói között. Ennek hátterében az állhat, hogy a generációk közötti fizikai szegregáció (a többgenerációs együttélés visszaszorulása, a közös terek hiánya) egy olyan általános, globális modernizációs trend, amely mindkét ország fiatal felnőtteit érinti (Hagestad & Uhlenberg, 2005).

A látens dimenziók mentén három markánsan eltérő hallgatói attitűdmintázat különült el. Az *Elfogadó, kevésbé ageista* profilba tartozók mindhárom dimenzióban alacsony értékeket mutatnak, így ők képviselik a legnyitottabb, legkevésbé előítéletes csoportot. A *Sztereotípiá-orientált, de nem elkerülő* profil tagjaira a negatív kognitív hiedelmek erőteljes elfogadása jellemző, ami azonban nem párosul aktív elkerülő magatartással vagy erős érzelmi elzárkózással. Ez a mintázat a társadalmilag normalizált, rejtettebb ageizmus jelenlétét feltételezi. A harmadik, *Elkerülés-domináns ageista* klasztert a kiugróan magas elkerülési szándék és a mérsékelt negatív érzelmi hangoltság határozza meg. Ők azok, akik aktívan és tudatosan távolságot tartanak az idősebb generációktól. Az attitűdprofilok területi megoszlása megerősítette a szignifikáns országspecifikus különbségeket: Ausztriában az Elfogadó, kevésbé ageista profil egyértelmű dominanciája (43,0%) érvényesül, míg Magyarországon a Sztereotípiá-orientált, de nem elkerülő csoport a leggyakoribb (38,6%). Ez az eredmény arra utal, hogy a magyar társadalmi-kulturális kontextusban az ageizmus jelentős részben a rögzült gondolkodási sémák és hiedelmek szintjén reprodukálódik.

A második kutatási kérdés – a generációk közötti együttműködést támogató programok iránti nyitottság – vizsgálata rávilágított arra, hogy a kialakult attitűdprofilok szignifikáns összefüggést mutatnak az intergenerációs cselekvési hajlandósággal. Az adatok alapján az elfogadó klaszter tagjai bizonyultak a legnyitottabbnak az ilyen jellegű kezdeményezések iránt, míg az elkerülés-domináns csoport tagjainak közel fele (45%-a) teljes mértékben elutasítja az intergenerációs programokban való részvételt.

Jelen kutatás eredményei illeszkednek azokhoz a nemzetközi vizsgálatokhoz, amelyek a Fraboni-féle ageizmus skálát az ageizmus többdimenziós mérőeszkö-

zeként alkalmazzák. A török, kínai és magyar validációs kutatások egyaránt azt mutatják, hogy az FSA alkalmas az időséssel kapcsolatos sztereotípiák, elkerülő viszonyulások és diszkriminatív attitűdök vizsgálatára, ugyanakkor a faktorstruktúra társadalmi és kulturális kontextusonként eltérhet (Fan et al., 2020; Hofmeister-Tóth et al., 2021; Kutlu et al., 2012). A tanulmány újdonsága, hogy az ageizmus faktorstruktúráját az osztrák–magyar határ régió felsőoktatásban tanuló fiatal felnőttjeinek körében vizsgálja, majd az eredményeket klaszterelemzéssel egészíti ki, lehetővé téve az ageizmus dimenzióinak és az ezek mentén kirajzolódó attitűdprofiloknak az együttes értelmezését. Összegezve elmondható, hogy az ageizmus nem tekinthető homogén attitűdstruktúrának, a vizsgált határ régióban kulturálisan és társadalmilag beágyazott profilok mentén szerveződik. A jelen feltáró kutatás eredményei arra utalnak, hogy az alkalmazott megközelítés alkalmas az ageizmussal kapcsolatos attitűdmintázatok és csoportközi különbségek azonosítására. Az ageizmus dimenziói mentén kirajzolódó attitűdprofilok rámutatnak a célzott szegmentáció jelentőségére, amely új lehetőségeket nyithat meg az életkor, a generációs hovatartozás, az iskolai végzettség vagy más társadalmi-demográfiai jellemzők szerinti összehasonlító vizsgálatok számára. Az ilyen csoportok sajátosságainak mélyebb megismerése hozzájárulhat az ageizmus mérséklését célzó beavatkozások hatékonyabb tervezéséhez.

A KUTATÁS KORLÁTAI

A kutatás eredményeinek értelmezése során több módszertani korlát figyelembevétele szükséges. Az adatfelvétel nem valószínűségi, kényelmi mintavétellel valósult meg, ezért a minta nem tekinthető reprezentatívnak az osztrák és magyar felsőoktatásban tanuló fiatal felnőttek teljes populációjára. A kérdőív intézményi közvetítéssel került terjesztésre, így a megkeresett hallgatók pontos száma nem ismert, ezért válaszadási arány nem számítható.

A kutatás további korlátját a minta egyenlőtlen nemi összetétele jelenti, mivel a női válaszadók aránya mind a teljes mintában, mind az országonkénti almintákban jelentősen meghaladta a férfiakét. Az ennek vizsgálatára elvégzett szenzitivitási elemzés alapján a nem és a klasztertagság között nem mutatkozott statisztikailag szignifikáns összefüggés, továbbá az intergenerációs távolságtartás és a negatív sztereotípiák faktorában sem volt kimutatható nemek szerinti eltérés. Az idősékre iránti empátia és megbecsülés hiánya faktorában ugyanakkor a férfi válaszadók szignifikánsan magasabb, vagyis negatívabb faktorértéket értek el, és ez az összefüggés mindkét ország almintájában megjelent. A minta nemi összetétele ezért

elsősorban az érzelmi jellegű faktor átlagértékeinek alakulását befolyásolhatta, miközben a kialakított attitűdprofilok megoszlását nem érintette számottevően. Az eredmények általánosíthatósága szempontjából ugyanakkor továbbra is indokolt a nemi aránytalanság korlátozó tényezőként történő figyelembevétele.

Emellett a vizsgálat kizárólag az osztrák–magyar határregió felsőoktatási intézményeiben tanuló fiatal felnőttek körében valósult meg, ezért az eredmények elsősorban ezen regionális és intézményi kontextusban értelmezhetők, és nem tekinthetők a teljes fiatal felnőtt népesség jellemzőinek.

További módszertani korlát, hogy az osztrák és magyar alminták összehasonlítása során nem került sor többcsoportos konfirmáló faktorelemzés (MGCFA) elvégzésére. Ennek hiányában a faktorstruktúra országok közötti mérési invarianciája nem került statisztikailag megerősítésre. Bár a feltáró jellegű elemzés így is rámutat az attitűdmintázatok különbségeire, a mérési modell robusztusságának többcsoportos validálása egy fontos irányt jelenthet a jövőbeli kutatások számára.

JÖVŐBELI KUTATÁSI IRÁNYOK

A kutatás eredményei számos további vizsgálati lehetőséget vetnek fel. A jövőbeni kutatások egyik fontos iránya lehet az ageizmussal kapcsolatos attitűdök vizsgálata eltérő társadalmi és kulturális környezetben, valamint különböző életkori csoportok körében. Ennek révén feltárhatóvá válhat, hogy az ageizmussal kapcsolatos attitűdök milyen eltéréseket mutatnak az életkor, az iskolai végzettség vagy a társadalmi háttér függvényében.

Emellett érdemes lenne a jelen kutatásban azonosított faktorstruktúrát más országokban és kulturális környezetben is tesztelni, javítva ezzel az eredmények nemzetközi összehasonlíthatóságát. További kutatások vizsgálhatnák az ageizmussal kapcsolatos attitűdök és az intergenerációs kapcsolatok, valamint az idősekkel kapcsolatos személyes tapasztalatok közötti összefüggéseket, különös tekintettel arra, hogy a közvetlen interakciók milyen szerepet játszanak az előítéletek alakulásában. Emellett az ageizmus mérséklését célzó programok és beavatkozások hatásvizsgálata is értékes eredményekkel szolgálhat. A longitudinális kutatási megközelítések pedig lehetőséget teremthetnek annak feltárására, hogy az ageizmussal kapcsolatos attitűdök miként változnak az életút során.

IRODALOM

- Abrams, D., & Swift, H. J. (2012). *Experiences and expressions of ageism: [Topline results (UK) from Round 4 of the European Social Survey]*. Centre for Comparative Social Surveys.
- Allen, J. O. (2016). Ageism as a risk factor for chronic disease. *The Gerontologist*, 56(4), 610–614. <https://doi.org/10.1093/geront/gnu158>
- Atteneder, H. (2017). *Mediale Konstruktionen von Alter und Generation: Erkenntnisse einer transdisziplinären Stereotypenforschung*. Kopaed.
- Ayalon, L., Dolberg, P., Mikulionienė, S., Perek-Białas, J., Rapolienė, G., Stypinska, J., Willińska, M., & De La Fuente-Núñez, V. (2019). A systematic review of existing ageism scales. *Ageing Research Reviews*, 54, 100919. <https://doi.org/10.1016/j.arr.2019.100919>
- Ayalon, L., & Tesch-Römer, C. (Eds.). (2018). *Contemporary perspectives on ageism* (Vol. 19). Springer International Publishing. <https://doi.org/10.1007/978-3-319-73820-8>
- Barnett, M. D., & Adams, C. M. (2018). Ageism and aging anxiety among young adults: Relationships with contact, knowledge, fear of death, and optimism. *Educational Gerontology*, 44(11), 693–700. <https://doi.org/10.1080/03601277.2018.1537163>
- Bergeron, C. D., & Lagacé, M. (2021). On the meaning of aging and ageism: Why culture matters. *University of Toronto Quarterly*, 90(2), 140–154. <https://doi.org/10.3138/utq.90.2.06>
- Cruz-Martinez, G., & Cerev, G. (2019). Global AgeWatch Index and insights. In D. Gu & M. E. Dupre (Eds.), *Encyclopedia of gerontology and population aging* (pp. 1–6). Springer International Publishing. https://doi.org/10.1007/978-3-319-69892-2_229-1
- Cummings, C. L. (2017). Cross-sectional design. In *The SAGE encyclopedia of communication research methods*. SAGE Publications. <https://doi.org/10.4135/9781483381411.n118>
- European Commission (2023). *The impact of demographic change – in a changing environment*. https://commission.europa.eu/system/files/2023-01/the_impact_of_demographic_change_in_a_changing_environment_2023.PDF
- European Commission (2024). *2024 ageing report: Economic & budgetary projections for the EU Member States (2022–2070)*. Publications Office of the European Union. <https://doi.org/10.2765/022983>
- European Social Survey (2021). *The timing of life: Top results from round 9 of European Social Survey* (ESS Topline Result Series No. 11). https://www.europeansocialsurvey.org/docs/findings/ESS9_toplines_issue_11_timing_life.pdf
- Eurostat (2025a). *Demography of Europe – 2025 edition*. <https://ec.europa.eu/eurostat/web/interactive-publications/demography-2025>
- Eurostat (2025b). *Population structure and ageing*. https://ec.europa.eu/eurostat/statistics-explained/index.php?title=Population_structure_%20and_ageing

- Fan, J.-Y., Zhao, H.-M., Liu, Y.-T., Kong, L.-L., Mao, J., & Li, J. (2020). Psychometric properties of a Chinese version of the Fraboni scale of ageism: Evidence from medical students sample. *BMC Medical Education*, 20(1), 197. <https://doi.org/10.1186/s12909-020-02111-7>
- Fihel, A., & Okólski, M. (2019). Population decline in the post-communist countries of the European Union. *Population & Societies*, 567(6), 1–4.
- Fraboni, M., Saltstone, R., & Hughes, S. (1990). The Fraboni Scale of Ageism (FSA): An attempt at a more precise measure of ageism. *Canadian Journal on Aging / La Revue Canadienne Du Vieillessement*, 9(1), 56–66. <https://doi.org/10.1017/S0714980800016093>
- Gendron, T. (2022). *Ageism unmasked: Exploring age bias and how to end it*. Steerforth Press.
- Hablicsek, L., & Pákozdi, I. (2004). Az előregedő társadalom szociális kihívásai. *Esély*, 15(3), 87–119.
- Hagestad, G. O., & Uhlenberg, P. (2005). The social separation of old and young: A root of ageism. *Journal of Social Issues*, 61(2), 343–360. <https://doi.org/10.1111/j.1540-4560.2005.00409.x>
- HelpAge International (2015). *Global AgeWatch Index 2015: Insight report*. <https://www.helpage.org/silo/files/global-agewatch-index-2015-insight-report.pdf>
- Hofmeister-Tóth, Á., Neulinger, Á., & Debreceni, J. (2021). Measuring discrimination against older people applying the Fraboni Scale of Ageism. *Information*, 12(11), 458. <https://doi.org/10.3390/info12110458>
- Iversen, T. N., Larsen, L., & Solem, P. E. (2009). A conceptual analysis of ageism. *Nordic Psychology*, 61(3), 4–22. <https://doi.org/10.1027/1901-2276.61.3.4>
- Jászberényi, J. (2010). Az ageizmus. *Polgári Szemle*, 6(1). <https://polgariszemle.hu/archivum/51-2010-februar-6-evfolyam-1-szam/367-az-ageizmus>
- Kang, H. (2022). Scales for measuring ageism as experienced by older adults: Literature review and methodological critique. *Frontiers in Education*, 7, 739436. <https://doi.org/10.3389/feduc.2022.739436>
- Kang, H., & Kim, H. (2022). Ageism and psychological well-being among older adults: A systematic review. *Gerontology and Geriatric Medicine*, 8, 23337214221087023. <https://doi.org/10.1177/23337214221087023>
- Klusmann, V., Notthoff, N., Beyer, A.-K., Blawert, A., & Gabrian, M. (2020). The assessment of views on ageing: A review of self-report measures and innovative extensions. *European Journal of Ageing*, 17(4), 403–433. <https://doi.org/10.1007/s10433-020-00556-9>
- Kočanová, D., Kováč, V., Serzhanov, V., & Buleca, J. (2023). Differences and similarities in patterns of society ageing in the European Union. *E+M Ekonomie a Management*, 26(1), 45–64. <https://doi.org/10.15240/tul/001/2023-1-003>

- Kolos, K., Kenesei, Z., Kiss, K., Kovács, E., Michalkó, G., & Pinka-Sziva, I. (2020). Az ageizmus kialakulására ható tényezők a magyar fiatalok és idősök körében. *Demográfia*, 63(1), 5–34. <https://doi.org/10.21543/Dem.63.1.1>
- Kucsera, C. (2025). A demográfiai előregedés és az intergenerációs szerződés. *Magyar Tudomány*, 186(3), 506–515. <https://doi.org/10.1556/2065.186.2025.3.12>
- Kutlu, Y., Kucuk, L., & Yildiz Findik, U. (2012). Psychometric properties of the Turkish version of the Fraboni Scale of Ageism. *Nursing & Health Sciences*, 14(4), 464–471. <https://doi.org/10.1111/j.1442-2018.2012.00717.x>
- Monostori, J., & Gresits, G. (2018). Idősödés. In J. Monostori, P. Őri, & Z. Spéder (Eds.), *Demográfiai Portré 2018* (pp. 127–145). KSH Népeségtudományi Kutatóintézet.
- North, M. S., & Fiske, S. T. (2012). An inconvenienced youth? Ageism and its potential intergenerational roots. *Psychological Bulletin*, 138(5), 982–997. <https://doi.org/10.1037/a0027843>
- Obádovics, C., & Tóth, G. C. (2023). A magyarországi régiók népességének előreszámítása 2050-ig. *Statisztikai Szemle*, 101(9), 763–792. <https://doi.org/10.20311/stat2023.09.hu0763>
- Remr, J. (2025). Assessing ageist attitudes: Psychometric properties of the Fraboni Scale of Ageism in a population-based sample. *Geriatrics*, 11(1), 2. <https://doi.org/10.3390/geriatrics11010002>
- Rupp, D. E., Vodanovich, S. J., & Credé, M. (2005). The multidimensional nature of ageism: Construct validity and group differences. *The Journal of Social Psychology*, 145(3), 335–362. <https://doi.org/10.3200/SOCP.145.3.335-362>
- Rychtaříková, J. (2019). Perception of population ageing and age discrimination across EU countries. *Population and Economics*, 3(4), 1–29. <https://doi.org/10.3897/popecon.3.e49760>
- Thiele, M., & Atteneder, H. (2019). Zu jung, um alt zu sein? Visiotype der Best Ager in Journalismus und Werbung. In M. Dimitriou, & S. Ring-Dimitriou (Eds.), *Der Körper in der Postmoderne* (pp. 169–183). Springer Fachmedien Wiesbaden. https://doi.org/10.1007/978-3-658-22282-6_11
- Tóth, T. (2024). Active ageing and digital transition: Perspectives of engagement in silver economy. *Európai Tükör*, 27(1), 127–142. <https://doi.org/10.32559/et.2024.1.7>
- United Nations Development Programme (2025). *Human Development Index and its components*. <http://data.un.org/DocumentData.aspx?id=503#32>
- Walker, A., & Zaidi, A. (2019). Strategies of active ageing in Europe. In A. Walker (Ed.), *The future of ageing in Europe* (pp. 29–52). Springer Nature Singapore. https://doi.org/10.1007/978-981-13-1417-9_2
- Wangler, J., & Jansky, M. (2021). Wie wirken mediale Altersbilder auf ältere Menschen? Ergebnisse einer Rezeptionsstudie. *Zeitschrift für Gerontologie und Geriatrie*, 54(7), 676–684. <https://doi.org/10.1007/s00391-020-01745-y>

WHO (Ed.) (2015). *World report on ageing and health*. WHO.

<https://iris.who.int/handle/10665/186463>

Zniva, R. (2016). *Ältere Konsumenten in Handel und Marketing*. Springer Fachmedien Wiesbaden. <https://doi.org/10.1007/978-3-658-15589-6>

Zsinka, F. (2020). Időskor: Társadalmi konstrukció és saját narratívák. *Replika*, 117–118, 237–263. <https://doi.org/10.32564/117-118.9>

NYÍLT HOZZÁFÉRÉS

A cikk egy nyílt hozzáférésű, open access közlemény. A cikk a Creative Commons 4.0 Nemzetközi Licenc (CC BY-NC-SA 4.0) feltételei szerint jelenik meg, amely lehetővé teszi a nem kereskedelmi célú felhasználást, terjesztést és reprodukciót bármely médiumban, amennyiben az eredeti szerző(k) és a forrás (DOI) megfelelő hivatkozása megtörténik, a licenc feltüntetésre kerül, valamint a módosításokat jelzik. Az ebből származó származékos művek kizárólag azonos licencfeltételek mellett terjeszthetők. Licenc: <https://creativecommons.org/licenses/by-nc-sa/4.0/>.

ANALYSIS OF THE FACTOR STRUCTURE OF AGEISM AND ATTITUDE CLUSTERS IN THE AUSTRIAN-HUNGARIAN BORDER REGION

ABSTRACT

Population ageing presents a range of challenges, including ageism – stereotypes, prejudice, and discrimination based on chronological age.

The aim of this study was to explore and typologise the attitudinal structure of ageism among young adults enrolled in higher education in the Austrian-Hungarian border region. The analysis was based on an online survey ($N = 1,168$) which examined age-related attitudes using the Fraboni Scale of Ageism (FSA).

Factor analysis yielded an interpretable three-factor structure in the pooled sample, capturing the cognitive, affective, and behavioural components of ageism in the study population. Cluster analysis subsequently identified three distinct attitude profiles. The Accepting group shows low stereotyping and more openness between generations, while the Stereotype-oriented group holds stronger negative cognitive schemas. In the Avoidance-dominant group, emotional distance and avoidance are the most prominent features

The distribution of these clusters differed between the countries. Negative attitudes were more common among Hungarian students, whereas Austrian respondents showed a higher rate of accepting attitudes. Cluster membership was also significantly associated with willingness to participate in intergenerational programmes. Those with an accepting profile are the most open, while those in the avoidance-dominant group are the most dismissive.

The findings suggest that ageism is not a homogeneous attitudinal construct but is instead organised into clearly identifiable attitudinal profiles shaped by cultural and social contexts. The combined application of factor and cluster analyses contributes to a more differentiated understanding of ageism and provides a foundation for the development of targeted interventions and communication strategies tailored to specific attitude profiles.

Keywords: ageism, factor analysis, Fraboni Scale of Ageism, cluster analysis, ageing society

MELLÉKLET

M1. táblázat: A főkomponens-elemzésben szereplő és a kizárt FSA-állítások

Az elemzésben szereplő állítások

- 4. Sok idős ember nem akar új barátokat szerezni, hanem a megszokott baráti köréhez ragaszkodik.
- 5. A legtöbb idős ember a múltban él.
- 10. Depressziósnak érzem magam, ha idős emberekkel vagyok.
- 11. Az időseknek a saját korosztályukból kellene barátokat találniuk.
- 12. Az időseknek azt kellene érezniük, hogy örömmel fogadják őket a fiataloknak szánt rendezvényeken is.
- 14. Az idős emberek nagyon kreatívak tudnak lenni.
- 15. Személy szerint nem szeretnék sok időt tölteni idős emberekkel.
- 19. A legtöbb idős ember akkor a legboldogabb, ha a saját korcsoportjába tartozó emberekkel van együtt.
- 22. Szomorú hallani az idősek helyzetéről társadalmunkban.
- 24. A legtöbb idős ember érdekes, egyedi karakterrel rendelkezik.
- 28. Az idősek többet panaszkodnak, mint mások.

Az elemzésből kizárt állítások

- 7. Nem szeretem, ha idős emberek beszélgetést kezdeményeznek velem.
- 8. Az idősek ugyanolyan jogokat és szabadságokat érdemelnek, mint társadalmunk többi tagja.
- 9. Nem lehet érdekes beszélgetésekre számítani tőlük.
- 18. Az idősek többségére nem lehet kisgyerekek felügyeletét bízni.
- 20. A legjobb, ha az idős emberek ott élnek, ahol nem zavarunk senkit.
- 21. A legtöbb idős ember társasága igen kellemes.
- 27. A legtöbb idős ember idegesítő tud lenni, mert újra és újra ugyanazokat a történeteket meséli.

Megjegyzés: Az FSA-tételek az eredeti Fraboni Scale of Ageism (Fraboni et al., 1990) kérdőív sorszámozását követve kerültek feltüntetésre a könnyebb összehasonlíthatóság és az eredmények átláthatóságának biztosítása érdekében.

M2. táblázat: A diszkriminanciaanalízis eredményei

Eredeti klaszter	Előre jelzett első klaszter	Előre jelzett második klaszter	Előre jelzett harmadik klaszter	Összesen	Helyesen besorolt esetek aránya (%)
Első klaszter	432	4	6	442	97,7
Második klaszter	18	379	2	399	95,0
Harmadik klaszter	18	6	303	327	92,7
Összesen	468	389	311	1168	95,4

Forrás: Saját számítás.